

EUROOPA KESKPANK

EUROSÜSTEEM

LÄHENEMISARUANNE MAI 2007

SISSEJUHATUS

ANALÜÜSIRAAMISTIK

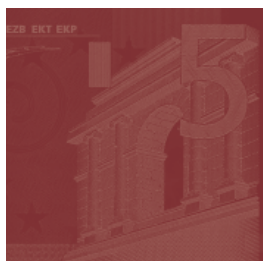
**KOKKUVÕTTED RIIKIDE
LÕIKES**

ET

EUROOPA KESKPANK

EUROSÜSTEEM

2007. aastal on
kõikidel Euroopa
Keskpanga
väljaannetel
20-eurose
rahatahe motiiv.

LÄHENEMISARUANNE MAI 2007

SISSEJUHATUS ANALÜÜSIRAAMISTIK KOKKUVÕTTED RIIKIDE LÕIKES

© Euroopa Keskpank, 2007

Aadress

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main
Saksamaa

Postiaadress

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main
Saksamaa

Telefon

+49 69 1344 0

Koduleht

<http://www.ecb.int>

Faks

+49 69 1344 6000

Teleks

411 144 ecb d

*Kõik õigused on kaitstud. Taasesitus
õppe- ja mitteärilistel eesmärkidel on
lubatud, kui viidatakse allikale.*

*Käesolevas aruandes sisalduvad
statistilised andmed on esitatud seisuga
26. aprill 2007.*

ISSN 1725-9398 (trükiversioon)

ISSN 1725-9606 (elektroniline versioon)

SISUKORD

SISUKORD

1 SISSEJUHATUS	5
2 ANALÜÜSIRAAMISTIK	
2.1 Majanduslik lähenemine	7
2.2 Riigi õigusaktide vastavus asutamislepingule	13
3 KOKKUVÕTTED RIIKIDE LÕIKES	
3.1 Küpros	27
3.2 Malta	29
SÕNASTIK	33

LÜHENDID

RIIGID

BE	Belgia
BG	Bulgaaria
CZ	Tšehhi Vabariik
DK	Taani
DE	Saksamaa
EE	Eesti
IE	Iirimaa
GR	Kreeka
ES	Hispaania
FR	Prantsusmaa
IT	Itaalia
CY	Küpros
LV	Läti

LT	Leedu
LU	Luksemburg
HU	Ungari
MT	Malta
NL	Madalmaad
AT	Austria
PL	Poola
PT	Portugal
RO	Rumeenia
SI	Sloveenia
SK	Slovakkia
FI	Soome
SE	Rootsi
UK	Ühendkuningriik

MUUD

EKP	Euroopa Keskpank
EKPS	Euroopa Keskpankade Süsteem
EL	Euroopa Liit
ERI	Euroopa Rahainstituut
ERM2	vahetuskursimehhanism 2
ESA 95	Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteem 1995
EUR	euro
RVF	Rahvusvaheline Valuutafond
SKP	sisemajanduse koguprodukt
ÜTHI	ühtlustatud tarbijahinnaindeks

Vastavalt ühenduse praktikale on ELi riigid loetletud käesolevas aruandes rahvuskeelsete riiginimede tähestikulises järjekorras.

I SISSEJUHATUS

Eurot kasutatakse sularahana alates 1. jaanuarist 1999. Nüüdseks on kooskõlas EÜ asutamislepingu sätetega euro kasutusele võtnud 13 Euroopa Liidu (EL) liikmesriiki. Viimasena läks 1. jaanuaril 2007 eurole üle Sloveenia. Pärast 2004. ja 2007. aasta laienemisi on ELil 14 liikmesriiki, kes ei ole majandus- ja rahaliidu täisliikmed ning ei ole veel eurot kasutusele võtnud.

Käesolev lähenemisaruanne on koostatud vastuseks Küprose poolt 13. veebruaril 2007 ja Malta poolt 27. veebruaril 2007 esitatud taotlusele saada hinnang oma riigile. Käesoleva aruande esitamisega täidab Euroopa Keskpank (EKP) Euroopa Ühenduse asutamislepingu (edaspidi “asutamisleping”) artikli 122 lõikes 2 ja artikli 121 lõikes 1 sätestatud nõudeid, mille kohaselt tuleb vähemalt kord iga kahe aasta jooksul või erandiga liikmesriigi taotlusel Euroopa Liidu Nõukogule (edaspidi “ELi nõukogu”) anda aru “liikmesriikide edusammudest nende kohustuste täitmisel, mis on seotud majandus- ja rahaliidu loomisega”. Sama ülesanne on ka Euroopa Komisjonil, kes on samuti koostanud aruande, nii et ELi nõukogule esitataks samaaegselt kaks aruannet.

Käesolev aruanne on üles ehitatud sarnaselt EKP varasemate lähenemisaruannetega. Selles hinnatakse, kas kõnealused kaks riiki on saavutanud jätkusuutlikus majanduslikus lähenemises kõrge taseme, kas nende õigusaktid vastavad asutamislepingule ning kas nende keskpangad järgivad õigusaktidest tulenevaid nõudeid, mida tuleb täita, et saada eurosüsteemi lahutamatuks osaks.

Majandusliku lähenemise hindamine sõltub suurel määral hindamise aluseks oleva statistika kvaliteedist ja usaldusväärsusest. Statistika, eriti valitsussektori finantsstatistika koostamine ja esitamine peab olema vaba poliitilistest mõjutustest. Liikmesriikidel soovitatakse pidada oma statistika kvaliteeti ja usaldusväärsust esmatähtsaks, et tagada selle koostamisel nõuetekohane kontroll ja tasakaal ning kohaldada vajalikke miinimumnõudeid. Nimetatud nõuete järgimine tugevdab riikide statistikaasu-

tuste sõltumatust, usaldatavust ja vastutust ning suurendab eelarvestatistika kvaliteedi usaldusväärsust (vt statistikalisa).

Käesoleva lähenemisaruanne struktuur on järgmine (aruande terviktekst on saadaval inglise keeles). 2. peatükis kirjeldatakse majandusliku ja õigusliku lähenemise hindamise raamistikku. 3. peatükk sisaldab kokkuvõtet kummagi riigi kohta ning selle raames majandusliku ja õigusliku lähenemise hindamise tulemusi. 4. peatükis hinnatakse majandusliku lähenemise seisu mõlemas vaatlusaluses liikmesriigis üksikasjalikumalt ning antakse ülevaade lähenemisinäitajate analüüsi statistilisest metoodikast. 5. peatükis analüüsitakse kummagi liikmesriigi õigusaktide, kaasa arvatud nende keskpankade põhikirjade vastavust asutamislepingu artiklitele 108 ja 109 ning Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS) põhikirjale.

I SISSEJUHATUS

2 ANALÜÜSIRAAMISTIK

2.1 MAJANDUSLIK LÄHENEMINE

EKP kasutab majandusliku lähenemise seisu hindamisel vaatlusaluses kahes liikmesriigis ühtset analüüsiraamistikku, mida kohaldatakse kummagi liikmesriigi suhtes eraldi. Kõnealuse raamistiku aluseks on esiteks Euroopa Ühenduse asutamislepingu sätted ja nende kohaldamine EKP poolt hindade, eelarvetasakaalu ja võlakooormuse, vahetuskursside ja pikaajaliste intressimäärade arengu ning muude tegurite suhtes. Teiseks põhineb raamistik mitmesugustel muudel ette- ja tagasivaatavatel majandusnäitajatel, mida peetakse lähenemise jätkusuutlikkuse üksikasjalikuma hindamise puhul kasulikuks. Taustinfodes 1–4 on lühidalt tutvustatud asutamislepingu asjaomaseid sätteid ja metodoloogilisi üksikasju, mis selgitavad nende sätete kohaldamist EKP poolt.

Järjepidevuse ja võrdse kohtlemise tagamiseks järgitakse käesolevas aruandes EKP (ja enne seda Euroopa Rahainstituudi) varasemates aruannetes kasutatud põhimõtteid. EKP lähtub lähenemiskriteeriumide kohaldamisel mitmest juhtpõhimõttest. Esiteks tõlgendatakse ja kohaldatakse kõiki kriteeriume eraldi ning rangelt. Selle põhimõtte kohaselt on lähenemiskriteeriumide peaesmärk tagada, et euroalal osalevad üksnes need liikmesriigid, kelle majanduslikud tingimused toetavad hinnastabiilsuse hoidmist ja euroala ühtekuuluvust. Teiseks moodustavad lähenemiskriteeriumid sidusa ja tervikliku kogumi ning peavad kõik olema täidetud. Asutamislepingus loetakse kõik kriteeriumid võrdseks ega seata neid tähtsuse järjekorda. Kolmandaks peavad lähenemiskriteeriumid olema täidetud tegelike andmete põhjal. Neljandaks tuleb lähenemiskriteeriume kohaldada järjepidevalt, läbipaistvalt ja lihtsalt. Peale selle tuleb veel kord rõhutada, et saavutatud lähenemine peab olema kestav, mitte ajutine. Seepärast käsitletaksegi riikide hinnangu andmisel ka lähenemise jätkusuutlikkust.

Seega analüüsitakse asjaomaste riikide majandusarengut tagasivaatavalt üldjuhul kümne aasta ulatuses. See aitab paremini kindlaks teha, kuivõrd on praeguse aja saavutused tõe-

liste struktuurimuutuste tulemus, mis peaks omakorda aitama paremini hinnata majandusliku lähenemise jätkusuutlikkust.

Peale selle rakendatakse vajalikus ulatuses ettevaatavat lähenemisviisi. Sellega seoses tuleb eraldi tähelepanu pöörata asjaolule, et soodsa majandusarengu jätkusuutlikkus sõltub väga suurel määral poliitilisest võimest reageerida olemasolevatele ja tulevastele probleemidele õigesti ja kestvalt. Kokkuvõttes tuleb rõhutada, et majandusliku lähenemise jätkusuutlikkus sõltub nii tugeva lähtepositsiooni saavutamisest euro kasutuselevõtuks kui ka sellele järgnevast poliitikast.

Ühtset analüüsiraamistikku kohaldatakse kummagi vaatlusaluse riigi suhtes eraldi. Hinnanguid liikmesriikide majandustulemustele tuleks vaadelda eraldi ja vastavalt asutamislepingu artiklile 121.

Käesolevas aruandes käsitletud statistilised andmed on esitatud seisuga 26. aprill 2007. Lähenemiskriteeriumide kohaldamise statistilised andmed esitas komisjon (vt ka statistikalisa ning tabelid ja joonised). Pikaajaliste intressimäärade statistilised andmed esitas komisjon koos EKPga. Hindade ja pikaajaliste intressimäärade muutuste statistika hõlmab perioodi kuni 2007. aasta märts, mis on viimane kuu, mille kohta on olemas andmed ÜTHide kohta. Vahetuskursside igakuiste andmete puhul lõpeb käesolevas aruandes vaadeldud periood 2007. aasta märtsiga, igapäevaste andmete puhul on lõppkuupäev aga 26. aprill 2007. Eelarvepositsioonide kohta on andmed olemas kuni 2006. aastani. Arvesse võetakse ka mitmesuguste teiste allikate prognoose ning vaatlusaluste liikmesriikide kõige uuemaid lähenemisprogramme, samuti muud teavet, mida on lähenemise jätkusuutlikkuse ettevaatava hindamise jaoks peetud oluliseks.

Käesolevas aruandes samuti arvesse võetud Euroopa Komisjoni 2007. aasta kevadprognoos avaldati 7. mail 2007. EKP üldnõukogu kinnitas aruande 14. mail 2007.

Asutamislepingu sätteid hindade arengu kohta ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 1.

Taustinfo I

HINDADE ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 esimeses taandes on sätestatud:

“hindade stabiilsuse kõrge taseme saavutamine; see nähtub inflatsioonimäärast, mis on hindade stabiilsuse mõttes lähedane kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi omale”.

Asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriumide protokolli artiklis 1 on sätestatud:

“Käesoleva lepingu artikli 121 lõike 1 esimeses taandes ettenähtud hindade stabiilsuse kriteerium tähendab, et liikmesriigil on püsiva stabiilsustasemega hinnanaäitajad ning keskmine inflatsioonimäär vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist ei ületa rohkem kui 1,5 protsendipunkti võrra kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi määra. Inflatsiooni mõõdetakse võrreldaval alusel tarbijahinnaindeksi abil, võttes arvesse määratluste erinevust riigiti.”

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

Käesoleva aruandega seoses kohaldab EKP asutamislepingu sätteid järgmiselt.

- Esiteks mis puudutab “keskmist inflatsioonimäära vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist”, siis saadakse see nii, et arvutatakse välja keskmise ÜTHI muutus viimasel 12 kuul, mille kohta on olemas andmed, võrreldes sellele eelnenud 12 kuu keskmisega. Seega on inflatsioonimäära puhul käesoleva aruande vaatlusperiood 2006. aasta aprillist 2007. aasta märtsini.
- Teiseks on kontrollväärtuse määratluse aluseks oleva “hindade stabiilsuse mõttes kuni kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi” põhimõtte kohaldamisel võetud aluseks järgmise kolme ELi liikmesriigi inflatsioonimäärade kaalumata aritmeetiline keskmine: Soome (1,3%), Poola (1,5%) ja Rootsi (1,6%). Järelikult on keskmine 1,5% ja kui lisada sellele 1,5 protsendipunkti, on kontrollväärtus 3,0%.

Inflatsiooni mõõdetakse ÜTHI põhjal, mis töötati välja selleks, et lähenemise hindamine hinnastabiilsuse kaudu oleks võrreldav (vt statistikalisa). Euroala keskmine inflatsioonimäär on esitatud käesoleva aruande statistikaosas.

Hindade arengu jätkusuutlikkuse üksikasjalikumaks analüüsimiseks võrreldakse keskmist ÜTHI-inflatsiooni perioodil 2006. aasta aprillist 2007. aasta märtsini liikmesriikides viimase kümne aasta jooksul hinnastabiilsuse osas saavutatud majandustulemustega. Sellega seoses tuleb tähelepanu pöörata rahapoliitika suunale, eriti sellele, kas rahandusasutused on keskendunud eelkõige hinnastabiilsuse saavutamisele ja hoidmisele, aga ka sellele, kuidas on seda eesmärki toetanud teised majanduspoliitika valdkonnad. Peale selle võetakse arvesse makromajandusliku keskkonna mõju hinnastabiilsuse saavutamisele. Hinnamuutusi analüüsitakse seoses pakkumise ja nõudlusega, keskendudes muu hulgas tööjõu erikulusid ja impordihindu mõjutavatele teguritele. Peale selle käsitletakse muutusi ka teistes asjakohas-

tes hinnaindeksites, näiteks ÜTHI (v.a töötlemata toidukaubad ja energia), riigi tarbijahinnaindeks, kaudsete maksude muutumise mõju mittearvestav tarbijahinnaindeks, eratarbimise deflaator, SKP deflaator ja tootjahinnad. Ettevaatavalt pakutakse välja hinnang lähiaastatel oodatavatele inflatsioonimuutustele, arvestades suuremate rahvusvaheliste organisatsioonide ja turuosaliste prognoose. Peale selle käsitletakse struktuurilisi aspekte, mis mõjutavad hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilitamist pärast euro kasutuselevõttu.

Riikide eelarvepoliitika arengut ning sellega seotud menetlusküsimusi käsitlevaid asutamislepingu sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 2.

Taustinfo 2

EELARVEPOLIITIKA ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 teises taandes on sätestatud:

“riigi rahanduse stabiilsus; see nähtub niisuguse eelarveseisundi saavutamisest, kus puudub eelarvepuudujääk, mis artikli 104 lõike 6 kohaselt on ülemäärane”.

Asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriumide protokollis 2 on sätestatud:

“käesoleva lepingu artikli 121 lõike 1 teises taandes ettenähtud riigi rahanduse stabiilsuse kriteerium tähendab, et kontrollimise ajal ei kehti liikmesriigi suhtes käesoleva lepingu artikli 104 lõikes 6 nimetatud nõukogu otsus ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta”.

Ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus on sätestatud asutamislepingu artiklis 104. Vastavalt selle lõigetele 2 ja 3 koostab Euroopa Komisjon ettekande juhul, kui liikmesriik ei täida eelarvedistsipliini, eelkõige siis, kui:

- a) kavandatud või tegeliku eelarvepuudujäägi suhe SKPsse ületab kontrollväärtuse (ülemäärase eelarvepuudujäägi protokollis kohaselt 3% SKPst), välja arvatud juhul, kui:
 - see suhe on oluliselt ja pidevalt langenud ning jõudnud kontrollväärtuse lähedasele tasemele või
 - kontrollväärtuse ületamine on ainult erandlik ja ajutine ning suhe on kontrollväärtuse lähedane;

- b) riigivõla suhe SKPsse ületab kontrollväärtuse (ülemäärase eelarvepuudujäägi protokollis kohaselt 60% SKPst), välja arvatud juhul, kui suhe väheneb piisavalt ning läheneb kontrollväärtusele rahuldava kiirusega.

Peale selle tuleb komisjoni ettekandes arvestada seda, kas riigi eelarvepuudujääk ületab investimiskulutused, samuti kõiki muid asjaspepuutuvaid tegureid, kaasa arvatud liikmesriigi keskmise pikkusega perioodi majandus- ja eelarveseisund. Komisjon võib koostada ettekande ka juhul, kui ta kriteeriumitingimuste täitmisest hoolimata on seisukohal, et liikmesriigis on ülemäärase eelarvepuudujäägi tekkimise oht. Majandus- ja rahanduskomitee sõnastab komisjoni ettekande kohta arvamuse. Viimaks otsustab ELi nõukogu kooskõlas artikli 104 lõikega 6 pärast asjaomase liikmesriigi võimalike märkuste kaalumist ja üldhinnangu andmist kvalifitseeritud häälteenamusega komisjoni soovitusel põhjal, kas liikmesriigis on ülemäärane eelarvepuudujääk.

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

EKP esitab lähenemise hindamiseks oma seisukoha riigi rahanduse arengu kohta. EKP arvestab jätkusuutlikkuse hindamiseks eelarvearengu põhinäitajaid perioodil 1997–2006, valitsussektori rahanduse väljavaateid ja probleeme ning keskendub eelarvepuudujäägi ja riigivõla vahelistele seostele.

Mis puutub artiklisse 104, siis ei ole EKP-l erinevalt komisjonist ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluses ametlikku rolli. EKP väljendab ainult arvamust selle kohta, kas riigi suhtes kohaldatakse ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust või mitte.

Mis puutub asutamislepingu sellesse sättesse, milles on ette nähtud, et SKP 60% taset ületav võlakoorumus “väheneb piisavalt ning läheneb kontrollväärtusele rahuldava kiirusega”, siis analüüsib EKP nii võlakoorumuse senist arengut kui ka võimalikke arengusuundi tulevikus.

Riigi rahanduse arengut hinnatakse rahvamajanduse arvepidamise andmete alusel kooskõlas ESA 95 süsteemiga (vt ka statistikalisa). Enamik käesolevas aruandes esitatud andmetest on saadud komisjonilt 2007. aasta aprillis ja need hõlmavad riikide finantspositsioone aastatel 1997–2006, aga ka komisjoni prognoose aastaks 2007.

Riigi rahanduse arengu jätkusuutlikkuse hindamiseks võrreldakse analüüsiaasta (2006) tulemit liikmesriikide viimase kümne aasta tulemustega. Alustuseks vaadeldakse riigi võlakoorumuse arengut sellel perioodil, aga ka koormuse põhjustanud tegureid, s.t SKP nominaalkasvu ja intressimäärade vahet, esmast tasakaalu ja eelarvepositsioonivälist võlamuutust. Sel viisil toimides võib saada lisateavet selle kohta, kuivõrd on võla dünaamikat mõjutanud makromajanduslik keskkond, eelkõige majanduskasv ja intressimäärad. Samuti võib saada rohkem teavet eelarve konsolideerimise mõju kohta esmasele bilansile ja eritegurite rolli kohta seoses eelar-

vepositsioonivälise võlamuutusega. Peale selle analüüsitakse valitsussektori võla struktuuri, keskendudes eelkõige lühiajalise tähtajaga võla ja välisvaluutavõla osakaalule ning muutusele. Seda osakaalu praeguse võlakoorumusega võrreldes selgitatakse välja eelarvetasakaalu tundlikkus vahetuskursside ja intressimäärade muutuste suhtes.

Järgmise sammuna uuritakse eelarvepuudujäägi suhtarvu muutust. Sellega seoses on kasulik meele pidada, et riigi aastase eelarvepuudujäägi suhtarvu mõjutavad tavaliselt väga mitmesugused tegurid. Need jagatakse sageli tsük-

lilisteks mõjudeks, mis väljendavad eelarvepuudujäägi reageerimist muutustele majandustsüklis, ja mittetsüklilisteks mõjudeks, mis kajastavad üldjuhul eelarvepoliitika struktuurilisi või püsivaid kohandusi. Käesolevas aruandes käsitletud mittetsüklilisi mõjusid ei saa siiski vaadelda üksnes eelarvepositsiooni struktuuriliste muutustena, sest need hõlmavad ka nii poliitikameetmete kui ka eritegurite toimest tulenevaid ajutisi mõjusid eelarvetasakaalule. Üksikasjalikumalt vaadeldakse veel avaliku sektori kulude ja tulude varasemat arengut ning tuuakse välja konsolideerimist vajavad suuremad valdkonnad.

Ettevaatavalt käsitletakse riikide eelarvekavasid ja viimaseid Euroopa Komisjoni prognoose

2007. aastaks ning lähenemisprogrammis esitatud keskpika tähtajaga eelarvestrateegiat. Seejuures hinnatakse seda, millal saavutatakse stabiilsuse ja majanduskasvu paktis ette nähtud keskpika tähtajaga eesmärk, aga ka riigivõla suhtarvu väljavaadet kehtiva eelarvepoliitika põhjal. Peale selle tuuakse eraldi välja eelarvepositsiooni jätkusuutlikkusega seotud pikaajalised probleemid, eelkõige need, mis puudutavad jooksvatest tuludest finantseeritavaid riiklikke pensionisüsteeme seoses demograafiliste muutustega ja riigi antavaid tagatisi.

Vahetuskursi arengut käsitlevaid asutamislepingu sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 3.

Taustinfo 3

VAHETUSKURSI ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 kolmandas taandes on sätestatud:

“kinnipidamine Euroopa rahasüsteemi vahetuskursimehhanismiga ettenähtud normaalsetest kõikumispiiridest vähemalt kahe aasta jooksul, devalveerimata oma vääringut ühegi teise liikmesriigi vääringu suhtes.”

Asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriumide protokolli artiklis 3 on sätestatud:

“Käesoleva lepingu artikli 121 lõike 1 kolmandas taandes ettenähtud Euroopa rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis osalemise kriteerium tähendab, et liikmesriik on järginud Euroopa rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis ettenähtud normaalseid kõikumispiire ilma tõsiste pingeteta vähemalt kahe aasta jooksul enne kontrollimist. Eelkõige ei tohi liikmesriik olla sama aja jooksul omal algatusel devalveerinud oma vääringu kahepoolset keskkurssi ühegi teise liikmesriigi vääringu suhtes.”

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

Vahetuskursi stabiilsusega seoses kontrollib EKP seda, kas riik on vähemalt kaks aastat enne lähenemiskriteeriumide täitmise hindamist osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 (mis alates 1999. aasta jaanuarist vahetas välja vahetuskursimehhanismi ERM) ilma tõsiste pingeteta, eriti aga oma vääringut euro suhtes devalveerimata. Kui riik on vahetuskursimehhanismis osalenud lühemat aega, kirjeldatakse vahetuskursi muutusi kaheaastase vaatlusperioodi põhjal nagu eelmistes aruannetes.

Varasema lähenemisviisiga sarnaselt jälgitakse vääringu vahetuskursi stabiilsuse analüüsimisel ennekõike seda, kas kurss on ERM2 keskkursi lähedal, võttes samas arvesse ka võimalikke vahetuskursi tõusu põhjustanud tegureid. Ses suhtes ei mõjuta keskkursi kõikumisvahemiku suurus vahetuskursi stabiilsuse hindamist.

Peale selle käsitletakse tõsiste pingete puudumist tavaliselt veel järgmiselt: a) hinnates seda, kuivõrd on riigi vahetuskurss kaldunud kõrvale ERM2 keskkursist euro suhtes; b) vaadeldes näitajaid, nagu vääringu vahetuskursi volatiilsus euro suhtes ja selle muutused ning lühiajaliste intressimäärade erinevused ja nende muutused euroala omadega võrreldes; ning c) analüüsides valuutaturu sekkumiste rolli.

Kõik 2005. aasta maist 2007. aasta aprillini kestnud vaatlusperioodi kahepoolsed vahetuskursid on EKP ametlikud vahetuskursid (vt statistikalisa).

Nii Küpros kui ka Malta osalevad ERM2s alates 2. maist 2005, s.t pisut rohkem kui kaks aastat enne käesoleva aruande lõplikku valmimist. Mõlema riigi vääringu vahetuskursi arengut euro suhtes vaadeldakse perioodil 27. aprillist 2005 kuni 26. aprillini 2007 (s.o käesolevas aruandes kasutatud andmete seisuga). Perioodil 26. aprillist 2007 kuni 14. maini 2007 (käesoleva aruande lõpliku valmimise kuupäev) oli mõlema riigi vääringu vahetuskurss euro suhtes stabiilne.

Lisaks euro nominaalsele vahetuskursile vaadeldakse lühidalt ka kehtiva vahetuskursi jätku-

suutlikkuse seisukohast olulisi näitajaid. Need tuletatakse riigi reaalsete kahepoolsete ja efektiivsete vahetuskursside, maksebilansi jooksev-, kapitali- ja finantskonto ning rahvusvahelise netoinvesteeringispositsiooni pikemaajalistest muutustest. Turgude lõimumise vallas analüüsitakse ka euroala osa riigi väliskaubanduse kogubilansis.

Pikaajaliste intressimäärade arengut käsitlevaid asutamislepingu sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 4.

Taustinfo 4

PIKAAJALISTE INTRESSIMÄÄRADE ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 neljandas taandes on sätestatud:

“liikmesriigi poolt saavutatud vastastikuse lähenemise ja tema Euroopa rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis osalemise püsikindlus, mis peegeldub tema pikaajaliste intressimäärade tasemes.”

Asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriumide protokolli artiklis 4 on sätestatud:

“Käesoleva lepingu artikli 121 lõike 1 neljandas taandes nimetatud intressimäärade lähenemiskriteerium tähendab, et vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist on liikmesriigil olnud keskmine nominaalne pikaajaline intressimäär, mis ei ületa rohkem kui 2 protsendipunkti võrra

kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi määra. Intressimäärasid mõõdetakse riigi pikatähtjaliste võlakirjade või nendega võrreldavate väärtpaberite alusel, võttes arvesse määratluste erinevust riigiti.”

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

Käesoleva aruandega seoses kohaldab EKP asutamislepingu sätteid järgmiselt.

- Esiteks selgitatakse välja “keskmine nominaalne pikaajaline intressimäär”, mida vaadeldakse “ühe aasta kestel enne kontrollimist”; see intressimäär arvutatakse nende viimase 12 kuu aritmeetilise keskmisena, mille kohta on olemas ÜTHI andmed. Käesolevas aruandes aluseks võetud vaatlusperiood kestis 2006. aasta aprillist 2007. aasta märtsini.
- Teiseks on kontrollväärtuse leidmiseks kasutatava “hindade stabiilsuse suhtes kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi” põhimõtte kohaldamisel kasutatud samuti nende kolme ELi liikmesriigi pikaajaliste intressimäärade kaalumata aritmeetilist keskmist, kelle tulemuste põhjal arvutatakse ka hinnastabiilsuse kontrollväärtust (vt taustinfo 1). Käesolevas aruandes käsitletud vaatlusperioodil olid nende kolme riigi pikaajalised intressimäärad järgmised: 3,8% (Rootsi), 3,9% (Soome) ja 5,3% (Poola); seega on keskmine intressimäär 4,4% ja kontrollväärtus kahe protsendipunkti lisamisel 6,4%.

Intressimäärasid on mõõdetud olemasolevate ühtlustatud pikaajaliste intressimäärade põhjal, mis töötati välja lähenemise hindamise tarbeks (vt statistikalisa).

Kui riigis pikaajalisi ühtlustatud intressimäärasid ei ole, viiakse läbi finantsturgude võimalikult ulatuslik analüüs, kus võetakse arvesse valitsussektori võla taset ja muid asjakohaseid näitajaid ning hinnatakse liikmesriigi lähenemise ja ERM2s osalemise püsikindlust.

Nagu eespool mainitud, viitab asutamisleping selgesõnaliselt lähenemise püsikindlusele, mis peegeldub pikaajaliste intressimäärade tase-
mes. Seepärast jälgitakse muutusi 2006. aasta aprillist 2007. aasta märtsini seoses pikaajaliste intressimäärade arenguga viimase kümne aasta jooksul (või aja jooksul, mille kohta on andmed olemas) ja silmas pidades euroalal valitsevate intressimäärade muutumist mõjutanud põhitegureid.

Viimasena on asutamislepingu artikli 121 lõikes 1 sätestatud, et lähenemisaruan-
des tuleb arvesse võtta mitmeid teisi asjakohaseid tegureid: eküü arengut, turgude lõimumise tulemusi, maksebilansi jooksevkonto seisundit ja arengut ning tööjõu erikulude ja muude hinnaindeksite analüüse. Neid tegureid käsitletakse 4. peatükis iga eespool loetletud kriteeriumi kohta eraldi.

Kuna 1. jaanuaril 1999 võeti kasutusele euro, siis eküü arengut enam ei analüüsita.

2.2 RIIGI ÕIGUSAKTIDE VASTAVUS ASUTAMISLEPINGULE

2.2.1 SISSEJUHATUS

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 122 lõige 2 näeb ette, et vähemalt kord kahe aasta jooksul või erandiga liikmesriigi taotluse korral annavad EKP (ja komisjon) aru Euroopa Liidu Nõukogule artikli 121 lõikes 1 sätestatud korras. Iga selline aruanne peab sisaldama hinnangut iga erandiga liikmesriigi õigusaktide, sealhulgas nende riikide keskpankade põhikirjade vastavuse kohta asutamislepingu artiklitele 108 ja 109 ning Euroopa Keskpankade Süsteemi ja

Euroopa Keskpannga põhikirjale (edaspidi “põhikirj”). Asutamislepingus sätestatud kohustusele, mis kehtib erandiga liikmesriikide suhtes, osutatakse ka kui “õiguslikule lähenemisele”. Õigusliku lähenemise hindamisel ei pea EKP piirduma üksnes riigi õigusaktide läbivaatamisega, vaid võib samuti analüüsida seda, kas nende rakendamine vastab asutamislepingu ja põhikirja mõttele. EKP-le valmistavad eriti muret eelkõige viimasel ajal sagenenud märgid mõne liikmesriigi keskpanga otsustusorganitele avaldatavast survest, mis on vastuolus asutamislepingu mõttega keskpanga sõltumatuse osas. Seepärast jälgib EKP kõiki seonduvaid asjaolusid, enne kui annab positiivse hinnangu selle kohta, et liikmesriigi õigusaktid on kooskõlas asutamislepingu ja põhikirjaga.

ERANDIGA LIIKMESRIIGID JA ÕIGUSLIK LÄHENEMINE

Küprosel ja Maltal, kelle õigusakte käesolevas aruandes hinnatakse, on erandiga liikmesriikide staatus, s.t nad ei ole veel eurot kasutusele võtnud. Ühinemisakti¹ artikkel 4 sätestab: “Alates ühinemiskuupäevast osaleb iga uus liikmesriik majandus- ja rahaliidus kui liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand asutamislepingu artikli 122 tähenduses.”

EKP on hinnanud õigusliku lähenemise taset Küprosel ja Maltal, samuti seadusandlikke meetmeid, mida nimetatud riigid on võtnud või mida neil on vaja võtta selle eesmärgi saavutamiseks.

Õiguslikku lähenemist hinnatakse selleks, et aidata Euroopa Liidu Nõukogul otsustada, millised liikmesriigid on ühisraha kasutuselevõtuks vajalikud tingimused täitnud. Nimetatud tingimused tähendavad õiguse valdkonnas eelkõige keskpanga sõltumatuse saavutamist ja liikmesriikide keskpankade õiguslikku lõimumist eurosüsteemi.

ÕIGUSLIKU HINNANGU ÜLESEHITUS

Käesolevas õiguslikus hinnangus on üldjoontes järgitud EKP ja Euroopa Rahainstituudi (ERI) varasemate õiguslikku lähenemist käsitlevate aruannete ülesehitust: eelkõige EKP 2006. aasta

detsembrikuu lähenemisaruannet (Tšehhi, Eesti, Küprose, Läti, Ungari, Malta, Poola, Slovakkia ja Rootsi kohta), 2006. aasta maikuu lähenemisaruannet (Leedu ja Sloveenia kohta), 2004. aasta lähenemisaruannet (Tšehhi, Eesti, Küprose, Läti, Leedu, Ungari, Malta, Poola, Sloveenia, Slovakkia ja Rootsi kohta), 2002. aasta lähenemisaruannet (Rootsi kohta) ja 2000. aasta lähenemisaruannet (Kreeka ja Rootsi kohta), samuti Euroopa Rahainstituudi 1998. aasta lähenemisaruannet. Liikmesriikide õigusaktide vastavuse käsitlemisel võetakse arvesse ka kõiki enne 15. märtsi 2007 kehtestatud seadusmuudatusi.

2.2.2 KOHANDAMISE ULATUS

2.2.2.1 KOHANDAMISVALDKONNAD

Et teha kindlaks valdkonnad, milles riikide õigusakte on vaja kohendada, käsitletakse järgmisi küsimusi:

- vastavus asutamislepingu (artikkel 108) ning põhikirja (artiklid 7 ja 14.2) sätetele liikmesriikide keskpankade sõltumatuse kohta ning ametisaladuse pidamise kohta (põhikirja artikkel 38);
- keskpankade laenukeelust (asutamislepingu artikkel 101) ja eesõiguste andmise keelust (asutamislepingu artikkel 102) kinnipidamine ning ühenduse õigusnormidega nõutava sõna “euro” ühtse kirja pildi järgimine; ja
- liikmesriikide keskpankade õiguslik lõimumine eurosüsteemiga (eelkõige põhikirja artiklite 12.1 ja 14.3 osas).

¹ Akt Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta (ELT L 236, 23.9.2003, lk 33). Bulgaaria ja Rumeenia kohta vt Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Vabariigi ühinemistingimusi ning Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavaid muudatusi käsitleva akti (ELT L 157, 21.6.2005, lk 203) artikkel 5.

2.2.2.2 VASTAVUS VERSUS ÜHTLUSTAMINE

Asutamislepingu artikkel 109 näeb ette, et liikmesriikide õigusaktid peavad olema vastavuses asutamislepingu ja põhikirjaga – kõik vastuolud tuleb kõrvaldada. Seda kohustust ei mõjuta asutamislepingu ning põhikirja ülimuslikkus riigi õigusaktide suhtes ega vastuolude laad.

Liikmesriikide õigusaktide vastavuse nõue ei tähenda seda, et asutamisleping näeks ette liikmesriikide keskpankade põhikirjade ühtlustamist omavahel või põhikirjaga. Riikide eripärad võivad alles jääda, kui nendega ei rikuta ühenduse ainupädevust rahapoliitilistes küsimustes. Tegelikult lubab põhikirja artikkel 14.4 liikmesriikide keskpankadel täita muid funktsioone peale põhikirjas täpsustatute, kui see ei sega EKPSi eesmärkide ja ülesannete täitmist. Liikmesriikide keskpankade põhikirjade sätted selliste täiendavate ülesannete kohta on ilmseks näiteks tingimustest, mille korral erinevused võivad alles jääda. Pigem osutab vastavuse mõiste sellele, et liikmesriikide õigusakte ja nende keskpankade põhikirju on vaja kohandada eesmärgiga kõrvaldada vastuolud asutamislepingu ja põhikirjaga ning tagada liikmesriikide keskpankade piisav lõimumine EKPSiga. Eelkõige tuleb vastavusse viia keskpankade sõltumatuse sätted, mis on määratletud asutamislepingus, ning nende ülesanded EKPSi lahutamatu osana. Seetõttu ei piisa selle eesmärgi saavutamiseks üksnes sellest, kui tugineakse ühenduse õiguse ülimuslikkusele liikmesriikide õigusaktide suhtes.

Asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohustus hõlmab ainult vastuolusid asutamislepingu või põhikirja sätetega. Vastavusse tuleb aga viia ka ühenduse teisete õigusaktidega seni vastuolus olevad liikmesriikide õigusaktid. Ühenduse õiguse ülimuslikkus ei mõjuta liikmesriikide õigusaktide kohandamise kohustust. See üldine nõue ei tulene mitte ainult asutamislepingu artiklist 109, vaid ka Euroopa Ühenduste Kohtu pretsedendiõigusest.²

Asutamislepingu ega põhikirjaga ei nähta ette liikmesriikide õigusaktide kohandamise viisi. Õigusaktide kohandamiseks võib kasutada vii-

teid asutamislepingule ja põhikirjale või inkorporeerida õigusaktidesse asutamislepingu ja põhikirja sätteid, viidates nende sätete allikale; samuti võib kõik vastuolud kõrvaldada või rakendada kõiki nimetatud meetmeid koos.

Peale selle peavad ühenduse institutsioonid ja liikmesriigid õigusaktide asutamislepingule ja põhikirjale vastavuse saavutamiseks ja säilitamiseks muu hulgas konsulteerima EKPga õigusaktide eelnõude osas, mis kuuluvad vastavalt asutamislepingu artikli 105 lõikele 4 ja põhikirja artiklile 4 EKP pädevusse. Nõukogu 29. juuni 1998. aasta otsus 98/415/EMÜ riikide ametiasutuste konsulteerimise kohta Euroopa Keskpangaga seoses õigusaktide eelnõudega³ nõuab selgelt, et liikmesriigid peavad võtma selle kohustuse täitmiseks asjakohased meetmed.

2.2.3 LIIKMESRIIKIDE KESKPANKADE SÕLTUMATUS

Keskpanga sõltumatuse ja ametisaladuste pidamise osas oli uute liikmesriikide õigusakte vaja kohandada, et viia need alates 2004. aasta 1. maist kooskõlla asutamislepingu ja põhikirja asjakohaste sätetega. Rootsi pidi vajalikud kohandused jõustama EKPSi asutamise ajaks 1. juunil 1998. aastal.

2.2.3.1 KESKPANGA SÕLTUMATUS

1995. aasta novembris määratles ERI keskpanga sõltumatuse (mida hiljem üksikasjalikult kirjeldati ERI 1998. aasta lähenemisaruanandes) tunnusjooned, mida kasutati sel ajal liikmesriikide õigusaktide, eelkõige liikmesriikide keskpankade põhikirjade hindamise alusena. Keskpanga sõltumatuse mõiste hõlmab mitut sõltumatuse valdkonda, mida tuleb eraldi hinnata. Need on funktsionaalne, institutsiooniline, isiku- ja finantssõltumatus. Viimastel aastatel on neid keskpanga sõltumatuse aspekte EKP arvamustes analüüsitud ja täpsustatud. Osutatud aspektide põhjal hinnatakse erandiga

2 Vt muu hulgas Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas 167/73 Euroopa Ühenduste Komisjon v. Prantsuse Vabariik (*Code du Travail Maritime*) (EKL 1974, lk 359).

3 ELT L 189, 3.7.1998, lk 42.

liikmesriikide õigusaktide lähenemise astet asutamislepingule ja põhikirjale.

FUNKTSIONAALNE SÕLTUMATUS

Keskpanga sõltumatus ei ole eesmärk iseeneses, vaid vahend selgelt määratletud ülimusliku sihi saavutamiseks. Funktsionaalne sõltumatus eeldab, et iga riigi keskpanga esmane eesmärk on määratletud selgelt ja õiguskindlalt ning täielikus kooskõlas asutamislepingus sätestatud hinnastabiilsuse esmase eesmärgiga. Keskpangal peavad olema vahendid selle eesmärgi saavutamiseks mis tahes muust asutustest sõltumata. Asutamislepingus sisalduv keskpanga sõltumatuse nõue peegeldab üldtunnustatud seisukohta, et hinnastabiilsust kui esmast eesmärki aitab kõige paremini saavutada täiesti sõltumatu institutsioon, mille volitused on täpselt määratletud. Keskpanga sõltumatuse põhimõte on täielikult kooskõlas sellega, et liikmesriigi keskpank vastutab oma otsuste eest, mis suurendab usaldust tema sõltumatuse suhtes. Sellega kaasneb läbipaistvus ja dialoog kolmandate isikutega.

Ajastuse osas ei ole asutamislepingus selgelt väljendatud, millal erandiga liikmesriikide keskpankad pidid saavutama hinnastabiilsuse, s.t esmase eesmärgi, mis on ette nähtud asutamislepingu artikli 105 lõikega 1 ja põhikirja artikliga 2. Rootsi puhul oli küsimus selles, kas kõnealune kohustus oleks pidanud olema täidetud alates EKPSi asutamise ajast või euro kasutuselevõtmisest. Nende liikmesriikide jaoks, kes ühinesid Euroopa Liiduga 1. mail 2004, oli küsimus selles, kas kõnealune kohustus oleks pidanud olema täidetud alates nimetatud kuupäevast või euro kasutuselevõtmisest. Kuigi asutamislepingu artikli 105 lõiget 1 ei kohaldata erandiga liikmesriikide suhtes (vt asutamislepingu artikkel 122 lõige 3), rakendatakse nende suhtes siiski põhikirja artiklit 2 (vt põhikirja artikkel 43.1). EKP on seisukohal, et liikmesriikide keskpankade kohustus saavutada hinnastabiilsus kui esmane eesmärk kehtib alates 1. juunist 1998 Rootsi suhtes ning alates 1. maist 2004 nende liikmesriikide suhtes, kes ühinesid Euroopa Liiduga sellel kuupäeval. See tugineb asjaolule, et üks ühenduse juhtpõhi-

mõte – hinnastabiilsus (asutamislepingu artikkel 4 lõige 3) – kehtib ka erandiga liikmesriikides. See tugineb ka asutamislepingu eesmärgile, mille kohaselt peavad liikmesriigid püüdlema makromajandusliku lähenemise poole, mis hõlmab hinnastabiilsust ja mille hindamiseks koostavad EKP ja komisjon korrapäraseid aruandeid. Lisaks lähtub see järeldus ka keskpanga sõltumatuse *ratio legis*’est, mis on põhjendatud ainult siis, kui üldine hinnastabiilsuse eesmärk on ülimuslik.

Käesoleva aruande riikide hinnangud põhinevad osutatud järeldustel seoses ajastusega, mil erandiga liikmesriikide keskpankad peavad esmase eesmärgina järgima hinnastabiilsust.

INSTITUTSIOONILINE SÕLTUMATUS

Institutsioonilise sõltumatuse põhimõtet väljendavad selgelt asutamislepingu artikkel 108 ja põhikirja artikkel 7. Need kaks artiklit keelavad liikmesriigi keskpangal ja selle otsustusõiguslike organite liikmetel taotleda või saada juhiseid ühenduste institutsioonidelt või asutustelt, mõne liikmesriigi valitsuselt või mõnelt muult organilt. Samuti keelavad need artiklid ühenduse institutsioonidel ja asutustel ning liikmesriikide valitsustel püüda mõjutada neid keskpankade otsustusõiguslike organite liikmeid, kelle otsused võivad mõjutada EKPSiga seotud ülesannete täitmist riigi keskpanga poolt.

Olenemata sellest, kas liikmesriigi keskpank on riigiasutus, eriülesandega avalik-õiguslik asutus või lihtsalt aktsiaselts, on olemas oht, et omanikud võivad omandivormi kaudu mõjutada otsuseid EKPSiga seotud ülesannete osas. Aktsionäride õiguste kaudu või muul viisil avaldatav mõju võib kahjustada liikmesriigi keskpanga sõltumatust ja peaks seetõttu olema seadusega piiratud.

Juhiste andmise keeld

Kolmandate isikute õigused anda EKPSiga seotud ülesannete osas juhiseid liikmesriikide keskpankadele, nende otsustusõiguslikele organitele või nende liikmetele ei ole kooskõlas asutamislepingu ega põhikirjaga.

Otsuste heakskiitmise, peatamise, tühistamise või edasilükkamise keeld

Kolmandate isikute õigus kiita heaks, peatada, tühistada või edasi lükata liikmesriikide keskpankade otsuseid EKPSiga seotud ülesannete osas ei ole kooskõlas asutamislepingu ega põhikirjaga.

Õiguslikel alustel otsuste tsenseerimise keeld

Õigus tsenseerida otsuseid EKPSi ülesannete täitmise kohta õiguslikel alustel muude organite poolt peale sõltumatute kohtute ei ole kooskõlas asutamislepingu ja põhikirjaga, sest nende ülesannete täitmist ei tohi poliitilisel tasandil ümber hinnata. Keskpanga presidendi õigus peatada EKPSi või liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite otsuste rakendamine õiguslikel alustel ja seejärel nende edastamine poliitilistele organitele lõplikuks otsustamiseks on samaväärne kolmandatelt isikutelt juhiste taotlemisega.

Liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite töös hääleõigusega osalemise keeld

Kolmandate isikute esindajate osalemine liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite töös hääleõigusliku liikmena küsimustes, mis puudutavad EKPSiga seotud ülesannete täitmist liikmesriigi keskpanga poolt, on asutamislepingu ja põhikirjaga vastuolus isegi siis, kui nende hääli ei ole otsustav.

Liikmesriigi keskpanga otsuse osas eelneva konsulteerimise keeld

Liikmesriigi keskpanga põhikirjast tulenev kohustus eelnevalt konsulteerida kolmandate isikutega annab viimastele formaalse võimaluse lõpliku otsuse mõjutamiseks ja on seetõttu vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga.

Liikmesriigi keskpanga ja kolmandate isikute dialoog, isegi kui see põhineb põhikirjas sätestatud kohustusel anda teavet ja vahetada seisukohti, on siiski vastavuses keskpanga sõltumatuse nõudega, kui:

- selle tulemuseks ei ole liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite liikmete sõltumatuse mõjutamine;

- liikmesriikide keskpankade presidentide eristaatust EKP üldnõukogu liikmena arvestatakse täiel määral; ja

- täidetakse põhikirjast tulenevaid ametisalduse pidamise nõudeid.

Liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite liikmete kohustuste täitmine kolmandate isikute poolt

Põhikirjasätteid, milles käsitletakse liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite liikmete kohustuste täitmist kolmandate isikute poolt (näiteks valitsuste poolt seoses aruandlusega), peaksid sisaldama piisavalt kaitsemeetmeid tagamaks, et selline kohustuste täitmise õigus ei mõjuta liikmesriigi keskpanga üksiku liikme suutlikkust langetada EKPSiga seotud ülesannete osas sõltumatult otsuseid (või rakendada EKPSi tasandil tehtud otsuseid). On soovitatav, et vastav selgesõnaline säte esineks liikmesriigi keskpanga põhikirjas.

ISIKUSÕLTUMATUS

Keskpanga sõltumatust aitab tagada ka põhikirja säte, mis käsitleb liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite liikmetele tagatud ametiaega. Keskpankade presidendid on EKP üldnõukogu liikmed. Põhikirja artikli 14.2 kohaselt peab liikmesriigi keskpanga põhikiri eelkõige sätestama, et presidendi ametiaeg kestab vähemalt viis aastat. Keskpanga president on kaitstud meelevaldse ametist vabastamise eest, kui on sätestatud, et teda saab ametist vabastada ainult juhul, kui ta ei vasta enam tingimustele, mis on vajalikud tema kohustuste täitmiseks, või kui ta on süüdi tõsisel ülestumises, kusjuures tagatakse võimalus pöörduda Euroopa Ühenduste Kohtusse. Liikmesriigi keskpanga põhikiri peab seda sätet järgima järgmisel viisil.

Liikmesriigi keskpanga presidendi vähim ametiaeg

Liikmesriigi keskpanga põhikirjas tuleb vastavalt põhikirja artiklile 14.2 sätestada, et keskpanga presidendi ametiaeg kestab vähemalt viis aastat. See ei välista pikema ametiaega, kusjuures tähtajatu ametiaja korral ei ole tarvis liikmesriigi keskpanga põhikirja muuta, kui

presidendi ametist vabastamise alused on kooskõlas põhikirja artikliga 14.2. Riigi keskpanga põhikirja muutmise korral tuleks muutmistakaitsta ametiaega, mis tagatakse keskpanga presidendile ja teistele otsustusõiguslike organite liikmetele, kes vajadusel peaksid presidenti asendama.

Liikmesriigi keskpanga presidendi ametist vabastamise alused

Liikmesriigi keskpanga põhikiri peab tagama, et keskpanga presidenti ei tohi ametist vabastada muudel alustel peale nende, mis on nimetatud põhikirja artiklis 14.2. Selle nõude eesmärk on takistada seda, et keskpanga presidendi ametissenimetamisse kaasatud asutused, eelkõige valitsus või parlament, võiks keskpanga presidendi meelevaldselt ametikohalt vabastada. Liikmesriigi keskpanga põhikiri peaks sisaldama kas ametist vabastamise aluseid, mis on vastavuses põhikirja artiklis 14.2 sätestatuga, või jätma ametist vabastamise alused üldse mainimata (kuna artikkel 14.2 on vahetult kohaldatav).

Ametiaja kaitstus ja ametist vabastamise alused liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite liikmete (v.a keskpanga president) puhul, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse

Isikusõltumatus oleks ohus, kui keskpanga presidendile tagatud ametiaja kohta kehtivaid eeskirju ja ametist vabastamise aluseid ei kohaldataks keskpanga otsustusõiguslike organite teiste liikmete suhtes, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse⁴. Põhikirja artiklist 14.2 tulenev ametiaja kaitstus ei ole seotud ainult keskpanga presidendi ametikohaga, kuna asutamislepingu artikkel 108 ja põhikirja artikkel 7 viitavad keskpanga otsustusõiguslike organite liikmetele, mitte konkreetselt keskpanga presidendile. See on asjakohane eelkõige siis, kui keskpanga president on *primus inter pares* kolleegide seas, kellel on samaväärne hääleõigus, või kui tekib vajadus presidendi asendamiseks teiste liikmete poolt.

Kohtuliku läbivaatamise õigus

Et piirata ametist vabastamise aluste hindamisel poliitilist suva, peab liikmesriigi keskpanga

otsustusõiguslike organite liikmetel olema õigus edastada ametist vabastamise mis tahes otsused hindamiseks sõltumatule kohtule.

Põhikirja artiklis 14.2 sätestatakse, et liikmesriigi keskpanga ametist vabastatud president võib vaidlustada selle otsuse Euroopa Ühenduste Kohtus. Liikmesriigi õigusaktid peaksid kas viitama põhikirjale või jätma mainimata õiguse vaidlustada otsus Euroopa Ühenduste Kohtus (kuna põhikirja artikkel 14.2 on vahetult kohaldatav).

Liikmesriikide õigusaktides tuleks sätestada riigi kohtute õigus vaadata läbi otsuseid, millega vabastatakse ametist teisi liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite liikmeid, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse. See õigus võib olla sätestatud seaduses üldiselt või mõne erisättega. Isegi kui võib väita, et see õigus tuleneb seadusest üldiselt, oleks õiguskindluse huvides siiski soovitatav see konkreetselt ette näha.

Kaitsemeetmed huvide konflikti vastu

Isikusõltumatus tähendab ka seda, et tagatakse liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite liikmete huvide konflikti puudumine asjaomase keskpanga (ja samuti keskpankade presidentide puhul EKP) ees võetud kohustuste ja muude kohustuste vahel, mida EKPSiga seotud ülesannete täitmisle kaasatud otsustusõiguslike organite liikmetel võib olla ja mis võivad ohustada nende isikusõltumatust. Põhimõtteliselt on liikmesus EKPSiga seotud ülesannete täitmisle kaasatud otsustusõiguslikes organites vastuolus

4 Vt EKP poolt Ungari rahandusministeeriumi taotlusel 4. novembril 2004 Magyar Nemzeti Bank [Ungari keskpanga] seaduse muudatust käsitleva eelnõu kohta esitatud arvamuse CON/2004/35 punkt 8; EKP poolt Národná banka Slovenska [Slovakkia keskpanga] taotlusel 4. augustil 2005 Slovakkia keskpanga seaduse nr 566/1992 Coll., nagu seda on muudetud, muutmiseelnõu ja teatavate seaduste muutmise kohta esitatud arvamuse CON/2005/26 punkt 8; EKP poolt Banca d'Italia [Itaalia keskpanga] taotlusel 25. augustil 2006 Itaalia keskpanga põhikirja uue redaktsiooni kohta esitatud arvamuse CON/2006/44 punkt 3.3; EKP poolt Prantsusmaa senati taotlusel 22. juunil 2006 Banque de France [Prantsusmaa keskpanga] põhikirja muutmise kohta esitatud arvamuse CON/2006/32 punkt 2.6; ning EKP poolt Saksamaa rahandusministeeriumi taotlusel 7. märtsil 2007 Deutsche Bundesbank [Saksamaa keskpanga] seaduse muutmist käsitleva kaheksanda seaduse eelnõu kohta esitatud arvamuse CON/2007/6 punktid 2.3 ja 2.4.

teiste ülesannete täitmisega, mis võiksid kaasa tuua huvide konflikti. Eelkõige ei tohi selliste otsustusõiguslike organite liikmetel olla ametikohti või huve, mis võivad nende tegevust mõjutada seoses tööga riigi seadusandliku või täitevvõimu esindajana või regionaalses või kohalikus omavalitsuses või seoses äriettevõttega. Eelkõige tuleb tagada võimaliku huvide konflikti ennetamine nende otsustusõiguslike organite liikmete puhul, kes ei kuulu tegevjuhtkonda.

FINANTSSÕLTUMATUS

Isegi kui liikmesriigi keskpangal on täielik funktsionaalne, institutsiooniline ja isikusõltumatus (s.t see on tagatud liikmesriigi keskpanga põhikirjaga), oleks keskpanga üldine sõltumatus ohus, kui ta ei saaks oma volituste teostamiseks (s.t selleks, et täita talle asutamislepingu ja põhikirjaga määratud EKPSiga seotud ülesandeid) iseseisvalt kasutada piisaval määral rahalisi vahendeid.

Liikmesriik ei tohi panna oma keskpanga olukorda, kus keskpangal ei ole EKPSi või eurosüsteemiga seotud ülesannete täitmiseks vajalikul määral rahalisi vahendeid. Tuleb märkida, et põhikirja artiklite 28.1 ja 30.4 kohaselt võib EKP taotleda liikmesriikide keskpankadelt täiendavaid sissemakseid EKP kapitali suurendamiseks ja täiendavaid välisvaluutareserve ülekandeid.⁵ Peale selle näeb põhikirja artikkel 33.2 ette,⁶ et kui EKP kannab kahjumit, mida ei ole võimalik täielikult katta üldreservfondi arvelt, võib EKP nõukogu otsustada katta ülejäänud kahjumi vastava majandusaasta emissioonitulu arvel proportsionaalselt nende summadega, mis on määratud liikmesriikide keskpankadele. Finantssõltumatuse põhimõtte eeldab, et nende sätete täitmine ei kahjusta liikmesriigi keskpanga võimet täita oma ülesandeid.

Lisaks tähendab finantssõltumatuse põhimõtte seda, et liikmesriigi keskpangal peab olema piisavalt vahendeid mitte ainult EKPSiga seotud ülesannete, vaid ka oma riigisiseste ülesannete täitmiseks (näiteks oma halduse ja tegevuse rahastamine).

Finantssõltumatuse põhimõtte hindamisel tuleks seetõttu lähtuda sellest, kas kolmandad isikud saavad lisaks keskpanga ülesannetele mõjutada otseselt või kaudselt ka keskpanga võimet oma volitusi teostada (seda nii tegevuse seisukohast, pidades silmas personali, kui ka finantsiliselt, pidades silmas piisavaid rahalisi vahendeid). Eriti asjakohased on selles suhtes järgmised neli finantssõltumatuse aspekti, millest mõni on välja töötatud alles üsna hiljuti.⁷ Tegu on finantssõltumatuse tahkudega, mille osas liikmesriikide keskpangad on välismõjudele kõige tundlikumad.

Eelarve määramine

Kui kolmandal isikul on õigus määrata või mõjutada liikmesriigi keskpanga eelarvet, on see vastuolus finantssõltumatuse nõudega, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud kaitseklausel, mille kohaselt ei piira selline õigus rahalisi vahendeid, mida keskpangad vajavad EKPSiga seotud ülesannete täitmiseks.

Raamatupidamiseeskirjad

Raamatupidamisaruanded tuleks koostada kas kooskõlas üldiste raamatupidamiseeskirjadega või liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite poolt täpsustatud eeskirjadega. Kui

5 Põhikirja artiklit 30.4 kohaldatakse ainult eurosüsteemis.

6 Põhikirja artiklit 33.2 kohaldatakse ainult eurosüsteemis.

7 Peamised EKP arvamused selles valdkonnas on järgmised:

- 5. juuni 2002. aasta arvamus CON/2002/16, Iiri rahandusministeeriumi taotlusel, Central Bank and Financial Services Authority of Ireland [Iirimaa keskpanga] seaduse kohta;
- 15. oktoobri 2003. aasta arvamus CON/2003/22, Soome rahandusministeeriumi taotlusel, Suomen Pankki [Soome keskpanga] põhikirja ja sellega seonduvate seaduste muutmise kohta;
- 2. detsembri 2003. aasta arvamus CON/2003/27, Austria föderaalne rahandusministeeriumi taotlusel, riiklikku uurimise, tehnoloogia ja arenduse sihtasutust käsitleva föderaalseaduse kohta;
- 20. jaanuari 2004. aasta arvamus CON/2004/1, Soome parlamendi majanduskomisjoni taotlusel, Suomen Pankki [Soome keskpanga] põhikirja ja sellega seonduvate õigusaktide muutmise ettepaneku kohta;
- 25. juuli 2006. aasta arvamus CON/2006/38, Kreeka keskpanga taotlusel, Bank of Greece [Kreeka keskpanga] pädevuse kohta tarbijakaitsemeetmete valdkonnas;
- 13. septembri 2006. aasta arvamus CON/2006/47, Tšehhi tööstus- ja kaubandusministeeriumi taotlusel, Česká národní banka [Tšehhi keskpanga] seaduse muutmise kohta;
- 21. märtsi 2007. aasta arvamus CON/2007/8, Tšehhi tööstus- ja kaubandusministeeriumi taotlusel, tarbijakaitse seaduse muutmise seaduse teatavate sätete kohta seoses Česká národní banka [Tšehhi keskpangaga].

selle asemel määratakse need eeskirjad kolmandate isikute poolt, tuleb nendes eeskirjades vähemalt arvestada liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslike organite ettepanekuid.

Raamatupidamise aastaaruande peaksid vastu võtma liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslikud organid, keda abistavad sõltumatud raamatupidajad, ning tingimuseks võib olla seatud selle järgnev heakskiitmine kolmandate isikute poolt (näiteks valitsus, parlament). Kasumi osas peaks liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslikel organitel olema võimalik teha sõltumatu ja professionaalne otsus selle arvutamise kohta.

Kui liikmesriigi keskpanga tegevust kontrollib riigikontroll või samalaadne organ, mille ülesanne on järgida riigi raha kasutamist, peaks kontrolli ulatus olema õigusaktidega selgelt määratletud ning see ei tohiks piirata liikmesriigi keskpanga sõltumatute audiitorite tegevust vastavalt põhikirja artiklile 27.1. Riiklik auditeerimine tuleb läbi viia poliitikaväliselt, sõltumatult ja professionaalide poolt.

Kasumi jaotamine, liikmesriigi keskpanga kapital ja reservid

Liikmesriigi keskpanga põhikirjas võib sätestada kasumi jaotamise viisid. Selliste sätete puudumisel peaks kasumi jaotamise otsuse tegema liikmesriigi keskpanga otsustusõiguslikud organid erialastel kaalutlustel ning see ei tohiks olla allutatud kolmandate isikute suvale, välja arvatud juhul, kui on olemas selgesõnaline kaitseklausel, milles on sätestatud, et see ei piira rahalisi vahendeid, mida liikmesriigi keskpang vajab EKPSiga seotud ülesannete täitmiseks.

Liikmesriik ei tohi oma keskpangale peale sundida kapitali vähendamist, kui keskpanga otsustusõiguslike organitega ei ole saavutatud eelnevat kokkulepet, mille eesmärk on tagada, et keskpangale jääb piisavalt rahalisi vahendeid asutamislepingu artikli 105 lõikega 2 ja põhikirjaga ette nähtud ülesannete täitmiseks EKPSi liikmena. Liikmesriigi keskpangal peab olema

vabadus moodustada sõltumatult reserve oma kapitali ja varade reaalkaalu kaitseks.

Järelevalveasutuste rahaline vastutus

Mõnes liikmesriigis tegutsevad finantsjärelevalveasutused liikmesriigi keskpanga juures. See ei ole probleem, kui nende järelevalveasutuste osas kehtib keskpanga sõltumatu otsustusõigus. Kui õigusnormid sätestavad järelevalveasutustele eraldiseisva otsustusõiguse, siis tuleb tagada, et nende vastuvõetud otsused ei ohusta liikmesriigi keskpanga kui terviku rahalisi vahendeid. Sellistel juhtudel tuleks liikmesriigi õigusaktidega kindlustada liikmesriigi keskpanga lõplik kontroll järelevalveasutuste otsuste üle, mis võivad mõjutada liikmesriigi keskpanga sõltumatust, eriti finantssõltumatust.

2.2.3.2 KONFIDENTSIAALSUS

EKP ja liikmesriikide keskpankade personali kohustus pidada ametisaladusi, mis tuleneb põhikirja artiklist 38, võib anda alust samalaadseteks säteteks liikmesriikide keskpankade põhikirjades või liikmesriigi õigusaktides. Ühenduse õiguse ja selle alusel vastu võetud eeskirjade ülimuslikkus tähendab ka seda, et liikmesriigi õigusaktid, mis käsitlevad kolmandate isikute juurdepääsu dokumentidele, ei tohi viia EKPSi ametisaladuste korra rikkumiseni.

2.2.4 KESKPANKADE LAENUKEELD JA EESÕIGUSTE ANDMISE KEELD

2.2.4.1 KESKPANKADE LAENUKEELD

Keskpankade laenukeeld on sätestatud asutamislepingu artikli 101 lõikes 1, mille kohaselt on keelatud EKP või liikmesriikide keskpankade arvelduslaenud või mingit muud tüüpi krediitid ühenduse institutsioonidele või asutustele, liikmesriikide keskvalitsustele, regionaalsetele, kohalikele või muudele avaliku võimu organitele, teistele avalik-õiguslikele isikutele või riigi osalusega äriühingutele; samuti on EKP-l või riikide keskpankadel keelatud osta neilt otse võlainstrumente. Asutamislepinguga on ette nähtud üks erand sellest keelust: see ei kehti avaliku sektori krediitdiasutuste suhtes, mis on keskpanga pakutavate vahendite

osas võrdsetel alustel erakrediitiasutustega (asutamislepingu artikli 101 lõige 2). Peale selle võivad EKP ja liikmesriikide keskpangad tegutseda eespool nimetatud avaliku sektori asutuste eelarveagentidena (põhikirja artikkel 21.2). Keskpankade laenukeelu täpset kohaldamisala on lähemalt selgitatud nõukogu 13. detsembri 1993. aasta määruses (EÜ) nr 3603/93 asutamislepingu artiklis 104 ja artikli 104b lõikes 1 (praegused artikkel 101 ja artikli 103 lõige 1) nimetatud keeldude kohaldamiseks vajalike määratluste täpsustamise kohta⁸, milles on selgelt sätestatud, et kõnealune keeld hõlmab mis tahes kohustuste rahastamist, mis avalikul sektoril kolmandate isikute ees on.

Keskpankade laenukeeld on mõõdapääsamatult oluline tagamaks, et rahapoliitika esmast eesmärki (nimelt hinnastabiilsuse säilitamist) ei takistata. Lisaks sellele lõdvendab avaliku sektori rahastamine keskpanga poolt eelarvedistsipliini. Sellepärast tuleb kõnealust keeldu tõlgendada laiendavalt, et tagada selle range kohaldamine, mis on piiratud ainult asutamislepingu artikli 101 lõikes 2 ja määruses (EÜ) nr 3603/93 sätestatud eranditega. EKP üldine seisukoht keelu järgimise kohta liikmesriikide õigusaktides on kujundatud eelkõige EKP ja liikmesriikide vahelistes konsultatsioonides riiklike õigusaktide eelnõude asjus vastavalt asutamislepingu artikli 105 lõikele 4.⁹

LIIKMESRIIKIDE ÕIGUSAKTID KESKPANKADE LAENUKEELU RAKENDAMISEKS

Üldiselt ei ole vaja asutamislepingu artiklit 101, mida täiendab määrus (EÜ) nr 3603/93, riigi õiguses rakendada, sest mõlemad on vahetult kohaldatavad. Kui riigi õigussätetes neid vahetult kohaldatavaid ühenduse sätteid siiski peegeldatakse, ei või need kitsendada keskpankade laenukeelu kohaldamisala ega laiendada ühenduse õigusnormidega ette nähtud erandeid. Näiteks ei vasta keskpankade laenukeelule liikmesriigi õigusakt, mille kohaselt selle riigi keskpank rahastaks liikmesriigi finantskohustusi rahvusvaheliste finantsasutuste (välja arvatud Rahvusvaheline Valuutafond, nagu on sätestatud määruses (EÜ) nr 3603/93) või kolmandate riikide ees.

AVALIKU SEKTORI RAHASTAMINE VÕI AVALIKU SEKTORI POOLT KOLMANDATE ISIKUTE EES VÕETUD KOHUSTUSTE RAHASTAMINE

Liikmesriigi õigusaktidega ei tohi nõuda, et liikmesriigi keskpank rahastaks teiste avaliku

8 ELT L 332, 31.12.1993, lk 1.

9 Mõned põhimõttelised Euroopa Rahainstituudi / EKP arvamused selles valdkonnas on järgmised:

- 10. mai 1995. aasta arvamus CON/1995/8 seoses Rootsi rahandusministeeriumi konsulteerimisega Euroopa Ühenduse asutamislepingu ("asutamisleping") artikli 109f lõike 6 alusel ja Euroopa Rahainstituudi põhikirja ("põhikiri") artikli 5.3 alusel seaduseelnõu kohta, mis kehtestas keskpanga laenukeelu ("seaduseelnõu");
- 27. augusti 1997. aasta arvamus CON/1997/16 seoses Austria föderalse rahandusministeeriumi konsulteerimisega Euroopa Ühenduse asutamislepingu ("asutamisleping") artikli 109f lõike 6 alusel ja Euroopa Rahainstituudi põhikirja ("põhikiri") artikli 5.3 alusel, mida on täpsustatud nõukogu 22. novembri 1993. aasta otsuses (93/717/EÜ) ("otsus"), föderalseaduse kohta, mis käsitleb Austria osalemist uues Rahvusvahelise Valuutafondi laenukorralduses;
- 11. oktoobri 2001. aasta arvamus CON/2001/32, Portugali rahandusministeeriumi taotlusel, krediitiasutuste ja finantsettevõtjate õigusraamistiku muutmise õigusakti kohta;
- 2. detsembri 2003. aasta arvamus CON/2003/27, Austria föderalse rahandusministeeriumi taotlusel, riiklikku uurimise, tehnoloogia ja arenduse sihtasutust käsitleva föderalseaduse kohta;
- 3. veebruari 2005. aasta arvamus CON/2005/1, Itaalia majandus- ja rahandusministeeriumi taotlusel, 25. jaanuari 1999. aasta õigusakti nr 7, mida on muudetud 25. märtsi 1999. aasta õigusaktiga nr 74, muutmise õigusakti kohta, mis käsitleb hädavajalikke sätteid Itaalia osalemise kohta Rahvusvahelise Valuutafondi interventsioonides liikmesriikide tõsiste finantskriiside lahendamiseks;
- 15. juuli 2005. aasta arvamus CON/2005/24, Tšehhi rahandusministeeriumi taotlusel, seaduseelnõu kohta, mis käsitleb finantsturujärelevalve integreerimist;
- 11. augusti 2005. aasta arvamus CON/2005/29, Austria föderalse rahandusministeeriumi taotlusel, föderalse seaduse eelnõu kohta, mis käsitleb Austria sissemakset Rahvusvahelise Valuutafondi poolt hallatavasse sihtfondi loodusõnnetuse all kannatanud väikese sissetulekuga arengumaadele;
- 1. detsembri 2005. aasta arvamus CON/2005/50, Národná banka Slovenska [Slovakkia keskpanga] taotlusel, seaduse nr 118/1996 Coll. muutmise kohta, mis käsitleb hoiusekaitset ja teatavate õigusaktide muudatusi, koos hilisemate muudatustega;
- 30. detsembri 2005. aasta arvamus CON/2005/60, Lietuvos bankas [Leedu keskpanga] taotlusel, Leedu keskpanga seaduse muutmise kohta;
- 27. jaanuari 2006. aasta arvamus CON/2006/4, Central Bank of Cyprus [Küprose keskpanga] taotlusel, 2002. ja 2003. aasta Küprose keskpanga seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta.
- 9. märtsi 2006. aasta arvamus CON/2006/15, Poola rahandusministri taotlusel, panganduse, kapitaliturgude ning kindlustus- ja pensionifondide integreerimist käsitleva seaduseelnõu kohta;
- 13. märtsi 2006. aasta arvamus CON/2006/17, Sloveenia rahandusministeeriumi taotlusel, Banka Slovenije [Sloveenia keskpanga] seaduse muutmise kohta;
- 22. mai 2006. aasta arvamus CON/2006/23 Bank Ċentrali ta' Malta / Central Bank of Malta [Malta keskpanga] taotlusel, Malta keskpanga seaduse muutmise kohta; ning
- 15. detsembri 2006. aasta arvamus CON/2006/58, Bank Ċentrali ta' Malta / Central Bank of Malta [Malta keskpanga] taotlusel, Malta keskpanga seaduse muutmise kohta.

sektori asutuste ülesannete täitmist või avaliku sektori kohustusi kolmandate isikute ees. Näiteks ei ole keskpankade laenukeeluga vastavuses liikmesriigi õigusaktid, millega lubatakse või nõutakse, et selle riigi keskpank rahastaks riigi keskpangast sõltumatuid ja riigivõimu pikendusest toimivaid kohtuasutusi või kohtulaadseid asutusi.

AVALIKU SEKTORI KOHUSTUSTE ÜLEVÕTMINE

Keskpankade laenukeeluga ei ole vastavuses liikmesriigi õigusaktid, millega nõutakse, et liikmesriigi keskpank võtaks teatavate ülesannete ja kohustuste riikliku ümberkorraldamise tulemusel üle eelnevalt sõltumatu avalik-õigusliku asutuse kohustusi (näiteks seoses sellega, et riigi keskpangale antakse teatavad järelevalveülesanded, mida enne täitis riik või sõltumatu ametiasutus või avalik-õiguslik isik), juhul kui riigi keskpank ei ole isoleeritud rahalistest kohustustest, mis tulenevad selliste varem sõltumatus staatuses olnud avalike organite varasemast tegevusest.

KREDIIDI- JA/VÕI FINANTSASUTUSTE RAHALINE TOETAMINE

Liikmesriigi õigusaktid, mille kohaselt selle riigi keskpank rahastaks krediidasutusi väljaspool keskpanga ülesandeid (näiteks rahapoliitika, maksesüsteemid või ajutised likviidsuse suurendamise tehingud) eelkõige selleks, et parandada maksejõuetute krediidi- ja/või muude finantsasutuste maksevõimet, ei ole vastavuses keskpankade laenukeeluga.

HOIUSTE TAGAMISE JA INVESTEERINGUTE TAGAMISE SKEEMIDE RAHALINE TOETAMINE

Hoiuste tagamise skeemide direktiivi¹⁰ ja investeringute tagamise skeemide direktiivi¹¹ kohaselt tuleb hoiuste tagamise skeemide ja investeringute tagamise skeemide rahastamise kulud kanda vastavalt krediidasutustel või investimisühingutel endil. Liikmesriigi õigusaktid, mille kohaselt liikmesriigi keskpank rahastaks krediidasutuste riigi avaliku-õiguslikku hoiuste tagamise skeemi või investimisühingute investeringute tagamise skeemi, ei ole kooskõlas keskpankade laenukeeluga, välja arvatud juhul, kui see tegevus on

lühiajaline, toimub eriolukorras, ei mõjuta süsteemi stabiilsust ja otsuseid võtab vastu liikmesriik oma äranägemise järgi.

2.2.4.2 EESÕIGUSTE ANDMISE KEELD

Liikmesriikide keskpangad kui avaliku võimukandjad ei tohi võtta meetmeid, millega tagatakse avaliku sektori eesõigustatud juurdepääs finantsasutustele, kui sellised meetmed ei põhine usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve kaalutlustel. Peale selle ei tohi liikmesriikide keskpankade kehtestatud võlainstrumentide kaasamise või pantimise eeskirju kasutada eesõiguste andmise keelust möödahiilimiseks¹² ning liikmesriikide selle valdkonna õigusaktid ei või kehtestada osutatud eesõigustatud juurdepääsu.

Käesolevas aruandes on tähelepanu all nii liikmesriikide keskpankade poolt vastu võetud siseriiklike õigusaktide kui ka liikmesriikide keskpankade põhikirjade vastavus asutamislepingus sätestatud eesõiguste andmise keelule. Käesolev aruanne ei mõjuta hinnangut selle kohta, kas liikmesriikide seadusi, määrusi või haldusakte kasutatakse eesõiguste andmise keelust möödahiilimiseks usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve kaalutluste ettekäändel. Selline hinnang jääb käesoleva aruande käsitlusalast välja.

2.2.5 “EURO” ÜHTNE KIRJAPILT

Euro on ühisraha nendes liikmesriikides, kus see on kasutusele võetud. Et see ühisus oleks silmaga nähtav, nõutakse ühenduse õiguses ühtset kirjapilti sõna “euro” ainsuse nimetava käände kasutamisel kõikides ühenduse ja liikmesriikide õigusaktide sätetes, võttes arvesse eri tähestikke.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 1994. aasta direktiiv 94/19/EÜ hoiuste tagamise skeemide kohta (EÜT L 135, 31.5.1994, lk 5), 23. põhjendus.

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. märtsi 1997. aasta direktiiv 97/9/EÜ investeringute tagamise skeemide kohta (EÜT L 84, 26.3.1997, lk 22), 23. põhjendus.

¹² Vt nõukogu 13. detsembri 1993. aasta määruse (EÜ) nr 3604/93, millega määratletakse mõisted asutamislepingu artiklis 104a (praegu artikkel 102) nimetatud eesõiguste andmise keelu kohaldamiseks, artikli 3 lõiget 2 ja 10. põhjendust (EÜT L 332, 31.12.1993, lk 4).

Euroopa Ülemkogu otsustas 15. ja 16. detsembri 1995. aasta Madridi istungjärgul, et “Euroopa vääring nimetuseks saab euro” ja et “kõnealune nimetus [...] peab olema kõikides Euroopa Liidu ametlikes keeltes sama, arvestades erinevate tähestike olemasolu” ning et “asutamislepingus Euroopa valuutaühikule viitamiseks kasutatava üldnimetuse “eküü” asemel hakatakse kasutama erinimetust “euro””. Lõpuks järeldas Euroopa Ülemkogu: “Viieteistkümne liikmesriigi valitsused on jõudnud ühisele kokkuleppele, et käesolev otsus on asutamislepingu asjakohaste sätete kokkulepitud ja lõplik tõlgendus.” Seda liikmesriikide riigipeade ja valitsusjuhtide selgesõnalist ja lõplikku kokkulepet on kinnitatud kõikides eurole viitavates ühenduse õigusaktides, kus alati kasutatakse ühtset kirjaipilti kõikides ühenduse ametlikes keeltes. On eriti oluline, et liikmesriikide vahel kokku lepitud sõna “euro” ühtset kirjaipildist on kinni peetud ka ühenduse rahapoliitilises õiguses.¹³ Hiljutises komisjoni 21. detsembri 2005. aasta määruses (EÜ) nr 2169/2005, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 974/98 euro kasutuselevõtu kohta,¹⁴ on samuti kinnitatud ühisraha nimetuse õiget kirjaipilti. Esiteks on kõikides määruse (EÜ) nr 974/98 erikeelsetes versioonides märgitud, et “Euroopa ühisrahale antud nimetus on “euro””. Teiseks osutavad “eurole” kõik määruse (EÜ) nr 2169/2005 erikeelsed versioonid.

Liikmesriigid ratifitseerisid 2003. aastal riigipeade ja valitsusjuhtide koosseisus kokku tulnud nõukogu 21. märtsi 2003. aasta otsuse, millega muudetakse Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanka põhikirja artiklit 10.2,¹⁵ kus taas, ja seekord esmases õigusaktis, on kasutatud ühisraha nimetuse identset kirjaipilti kõikides erikeelsetes versioonides.

See liikmesriikide selge ja lõplik seisukoht on samuti siduv erandiga liikmesriikide jaoks. Ühinemistingimusi käsitleva akti artikli 5 lõikes 3 on sätestatud, et “Euroopa Ülemkogu või nõukogu deklaratsioonide, resolutsioonide ja muude seisukohtade suhtes ning liikmesriikide ühisel kokkuleppel vastuvõetud deklaratsioo-

nide, resolutsioonide ja muude seisukohtade suhtes, mis käsitlevad ühendust või liitu, on uued liikmesriigid samasuguses olukorras nagu praegused liikmesriigid; vastavalt sellele järgivad nad kõnealustest deklaratsioonidest, resolutsioonidest või muudest seisukohtadest tulenevaid põhimõtteid ja suuniseid ning võtavad nende rakendamise tagamiseks vajalikke meetmeid”.

Nendel kaalutlustel ja pidades silmas ühenduse ainupädevust ühisraha nimetuse määramisel, ei ole mis tahes kõrvalekalded sellest nõudest asutamislepinguga vastavuses ja tuleks kõrvaldada. Ehkki see põhimõte kehtib igat liiki riiklike õigusaktide suhtes, keskendub hinnang riike käsitlevates peatükkides liikmesriikide keskpankade põhikirjadele ning seadustele, mis käsitlevad eurole üleminekut.

2.2.6 RIIKIDE KESKPANKADE ÕIGUSLIK LÕIUMINE EUROSÜSTEEMI

Kui liikmesriigi õigusaktides (eelkõige keskpanga põhikirjas, kuid ka teistes õigusaktides) on sätteid, mis takistaksid eurosüsteemiga seotud ülesannete täitmist või EKP otsuste järgimist, oleksid need pärast euro kasutuselevõttu vastava liikmesriigi poolt vastuolus eurosüsteemi tõhusa toimimisega. Seetõttu on liikmesriikide õigusakte vaja kohandada, et tagada eurosüsteemiga seotud ülesannete osas nende vastavus asutamislepingule ja põhikirjale. Et täita asutamislepingu artiklit 109, pidid liikmesriikide õigusaktid olema nõuetele vastavuse tagamiseks kohandatud EKPSi loomise kuupäevaks (Rootsi puhul) või 1. maiks 2004 (nende liikmesriikide puhul, kes sel kuupäeval Euroopa Liiduga ühinesid). Põhikirjast tulene-

13 Vt nõukogu 17. juuni 1997. aasta määrust (EÜ) nr 1103/97 teatavate euro kasutuselevõttuga seotud sätete kohta (EÜT L 162, 19.6.1997, lk 1), nõukogu 3. mai 1998. aasta määrust (EÜ) nr 974/98 euro kasutuselevõtu kohta (EÜT L 139, 11.5.1998, lk 1) ning nõukogu 31. detsembri 1998. aasta määrust (EÜ) nr 2866/98 euro ja euro kasutusele võtvate liikmesriikide valuutade vaheliste konverteerimiskursside kohta (EÜT L 359, 31.12.1998, lk 1), mida kõiki muudeti 2000. aastal seoses euro kasutuselevõttuga Kreekas; vt samuti ühenduse poolt seoses euromüntidega 1998. ja 1999. aastal vastu võetud õigusakte.

14 ELT L 346, 29.12.2005, lk 1.

15 ELT L 83, 1.4.2003, lk 66.

vad nõuded, mis on seotud liikmesriigi keskpanga täieliku õigusliku lõimumisega eurosüsteemi, hakkavad kehtima siiski alles täielikul lõimumisel, s.t kuupäeval, mil erandiga liikmesriik võtab kasutusele ühisraha.

Käesolevas aruandes pööratakse tähelepanu peamiselt nendele valdkondadele, mille puhul põhikirjasätted võivad raskendada eurosüsteemi nõuete täitmist liikmesriigi keskpanga poolt. Need on sätted, mis võivad takistada liikmesriigi keskpanga osalemist EKP otsustusõiguslike organite määratletud ühtse rahapoliitika rakendamisel, raskendada liikmesriigi keskpanga presidendi ülesannete täitmist EKP nõukogu liikmena või olla vastuolus EKP eesõigustega. Eristatakse järgmisi valdkondi: majanduspoliitilised eesmärgid, ülesanded, finantssätted, vahetuskursipoliitika ja rahvusvaheline koostöö. Samuti mainitakse ära muud valdkonnad, milles võib olla vaja kohendada liikmesriigi keskpanga põhikirja.

2.2.6.1 MAJANDUSPOLIITILISED EESMÄRGID

Liikmesriigi keskpanga täielik lõimumine eurosüsteemi eeldab, et tema tegevuse põhikirjast tulenevad eesmärgid oleksid vastavuses EKPSi eesmärkidega, mis on sätestatud põhikirja artiklis 2. Muu hulgas tähendab see, et “kohaliku hõnguga” sätestatud eesmärgid – näiteks kui põhikirjas osutatakse kohustusele korraldada rahapoliitikat asjaomase liikmesriigi üldise majanduspoliitika raamistikus – on vaja kohendada.

2.2.6.2 ÜLESANDED

Euro kasutusele võtnud liikmesriigi keskpanga ülesanded on eelkõige määratletud asutamislepingu ja põhikirjaga, arvestades selle riigi keskpanga staatust eurosüsteemi lahutamatu osana. Asutamislepingu artikli 109 täitmiseks tuleb liikmesriigi keskpanga põhikirjas ülesandeid käsitlevaid sätteid võrrelda asutamislepingu ja põhikirja vastavate sätetega ning seejärel vastuolud kõrvaldada.¹⁶ See kehtib kõikide sätete kohta, mis pärast euro kasutuselevõttu ja eurosüsteemiga lõimumist takistaksid EKPSiga seotud ülesannete täitmist, eelkõige aga nende

sätete kohta, milles ei ole arvestatud EKPSi pädevust põhikirja IV peatüki kohaselt.

Rahapoliitika osas peaksid liikmesriigi õigusnormid sätestama, et ühenduse rahapoliitika ülesannet tuleb täita eurosüsteemi kaudu.¹⁷ Liikmesriigi keskpanga põhikiri võib sisaldada sätteid rahapoliitika vahendite kohta. Neid sätteid tuleks võrrelda asutamislepingu ja põhikirja sätetega ning vastuolud tuleb kõrvaldada, et oleks võimalik täita asutamislepingu artiklit 109.

Liikmesriigi õigusaktide sätted, millega määratakse pangatähtede emissiooni ainuõigus liikmesriigi keskpangale, peavad tunnustama EKP nõukogu ainuõigust anda pärast euro kasutuselevõttu asutamislepingu artikli 106 lõike 1 ja põhikirja artikli 16 alusel luba euro pangatähtede emissiooniks. Liikmesriigi õigusaktide sätted, mis võimaldavad valitsusel avaldada mõju sellistes küsimustes nagu euro pangatähtede nimiväärtus, tootmine, maht ja ringlusest kõrvaldamine, tuleb vastavalt asjaoludele kas kehtetuks tunnistada või muuta selliselt, et nendes tunnustatakse EKP pädevust seoses euro pangatähtedega vastavalt eespool nimetatud asutamislepingu ja põhikirja artiklitele. Sõltumata müntidega seotud ülesannete jaotusest liikmesriigi valitsuse ja keskpanga vahel, tuleb asjakohastes sätetes tunnustada EKP õigust kiita pärast euro kasutuselevõttu heaks euro müntide emissiooni maht.

Seoses välisvaluutareservide haldamisega¹⁸ on asutamislepinguga vastuolus need euro kasutusele võtnud liikmesriigid, kes ei kanna enda ametlikke välisvaluutareserve¹⁹ oma keskpanga. Lisaks ei vasta asutamislepingu artikli 105 lõike 2 kolmandale taandele kolmanda isiku – näiteks valitsuse või parlamendi – õigus mõjutada liikmesriigi keskpanga otsuseid seoses

¹⁶ Vt eelkõige asutamislepingu artikleid 105 ja 106 ning põhikirja artikleid 3 kuni 6 ja 16.

¹⁷ Asutamislepingu artikli 105 lõike 2 esimene taane.

¹⁸ Asutamislepingu artikli 105 lõike 2 esimene taane.

¹⁹ Välja arvatud välisvaluuta jooksvad saldod, mida liikmesriigid võivad säilitada vastavalt asutamislepingu artikli 105 lõikele 3.

ametlike välisvaluutareservide haldamisega. Lisaks peab liikmesriigi keskpang EKP-le eraldama välisvaluutareserve mahus, mis on võrdeline liikmesriigi osaga EKP märgitud kapitalis. Seega ei tohi olla mingeid juriidilisi takistusi, mis ei võimalda liikmesriigi keskpangal oma välisvaluutareservi osa EKP-le üle kanda.

2.2.6.3 FINANTSSÄTTED

Põhikirja finantssätted hõlmavad eeskirju raamatupidamise,²⁰ auditeerimise,²¹ kapitali märkimise,²² välisvaluutareservide ülekandmise²³ ja valuutakasumi jaotamise²⁴ kohta. Liikmesriigi keskpangal peab olema võimalik nendest sätetest tulenevaid kohustusi täita ning seetõttu tuleb kõik vastuolus olevad riiklikud õigusnormid kehtetuks tunnistada.

2.2.6.4 VAHETUSKURSIPOLIITIKA

Erandiga liikmesriik võib säilitada oma riiklikud õigusnormid, milles on sätestatud, et valitsus vastutab asjaomase liikmesriigi vahetuskursipoliitika eest ja et liikmesriigi keskpangale on antud nõuandev ja/või täidesaatev funktsioon. Euro kasutuselevõtmise ajaks peavad sellised õigusaktid kajastama siiski seda, et vastutus euroala vahetuskursipoliitika eest on asutamislepingu artikli 111 kohaselt läinud üle ühenduse tasandile. Artikliga 111 seatakse vastutus selle poliitika eest Euroopa Liidu Nõukogule, kes teeb tihedat koostööd EKPga.

2.2.6.5 RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Euro kasutuselevõtmiseks peavad liikmesriigi õigusaktid olema vastavuses põhikirja artikliga 6.1, milles on sätestatud, et eurosüsteemile usaldatud ülesandeid hõlmavas rahvusvahelises koostöös otsustab EKPSi esindatuse EKP. Lisaks peavad liikmesriigi õigusaktid võimaldama riigi keskpangal osaleda EKP heakskiidul rahvusvahelistes rahaasutustes (põhikirja artikkel 6.2).

2.2.6.6 MUUD KÜSIMUSED

Lisaks eespool käsitletud küsimustele on teatavate liikmesriikide õigusnorme vaja kohandada ka teistes valdkondades (näiteks arveldus- ja maksesüsteemid ning teabevahetus).

20 Põhikirja artikkel 26.

21 Põhikirja artikkel 27.

22 Põhikirja artikkel 28.

23 Põhikirja artikkel 30.

24 Põhikirja artikkel 32.

3 KOKKUVÕTTED RIIKIDE LÕIKES

3.1 KÜPROS

Vaatlusperioodil oli Küprose 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioon 2,0%, mis on selgelt madalam kui asutamislepingus ettenähtud hinnastabiilsuse kriteeriumi 3,0%line kontrollväärtus. Värskeimate andmete alusel oodatakse, et 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioon väheneb pisut lähikuudel.

Ajas rohkem tagasi vaadates tuleb märkida, et Küprosel on õnnestunud ÜTHI-inflatsiooni ohjeldada, nii et see on vaid ajuti suhteliselt kõrge olnud. Aastatel 1997–2006 kõikus see enamasti 2% ja 3% vahel, kuid 2000. ja 2003. aastal tõusis see vastavalt 4,9%ni ja 4,0%ni, mis tulenes enamjaolt energia- ja toiduhindade suurest tõusust, aga ka energia aktsiisimaksude järkjärgulisest ühtlustamisest ELi tasemega ning käibemaksumäära tõstmisest 10%lt 15%le aastatel 2002–2003. Küprose inflatsiooni selline pikaajaline areng peegeldab mitut tähtsat poliitilist valikut, millest kõige olulisem on kauaaegne, juba 1960. aastal alguse saanud seotud vahetuskursside traditsioon. 1992. aastal seoti Küprose nael eküüga ja hiljem euroga ning 2. mail 2005 ühines Küpros ERM2ga, kusjuures vahetuskursi kõikumisvahemikuks määrati $\pm 15\%$. Suhteliselt madal inflatsioon on tuge saanud veel tooteturgude ja kommunikatsioonivõrkude sektori liberaliseerimisest. Eelarvepoliitika ei ole aga 1996. aastast peale hinnastabiilsust tervikuna toetanud, kuigi viimastel aastatel on toetus hakanud suurenema. Küprose suhteliselt madala inflatsiooni puhul aastatel 1998–2001 tuleb arvesse võtta riigi tugevat majanduskasvu: neil aastatel püsis Küprose SKP reaalkasv valdavalt 5% juures. 2002. ja 2003. aastal aeglustus see 2%ni, kuid kiirenes perioodil 2004–2006 ligi 4%ni. Tööpuudus on Küprosel alates 2002. aastast veidi suurenenud, kuid olnud siiski suhteliselt väike ning tööturg suhteliselt paindlik. 2002. ja 2003. aastal tähelepanu eriti avalikus sektoris väga suurt palgatõusu, kuid kahel järgneval aastal vähenes tõusurive oluliselt, mille tulemusel suurenesid tööjõu erikulud mõeldukalt. Impordihinnad on ajuti kõikunud ning on alates 2003. aastast peamiselt kõrgemate naftahindade pärast veidi

tõusnud. Hiljutisi arenguid silmas pidades suurenes Küprose ÜTHI-inflatsioon 2006. aasta alguses tasapisi ning jõudis augustis 2,7%ni, kuid vähenes 2007. aasta märtsis energiahindade tõusu aeglustumise tulemusel 1,4%ni.

Suurte rahvusvaheliste institutsioonide viimased inflatsiooniproгноosid ennustavad Küprosele 2007. aastal inflatsioonimääraks 1,3–2,1% ning 2008. aastal 1,9–2,1%. Inflatsiooni ettevaadetega seotud riskid viitavad peamiselt inflatsioonitempo kiirenemisele ning on Küprose sisenõudluse ja laenuvõtu kiire kasvu taustal seotud teatavate kaupade ja teenuste suhtes kehtiva madalama käibemaksumäära tõstmisega ELi tasemele, mille tulemusel oodatakse inflatsioonimäära tõusu 1 protsendipunkti võrra, inflatsioonitempo varasemate ja oodatavate kiirenemiste teisese mõjuga, naftahindade tõusuga tulevikus ning palkade arenguga. Täiendavat tõusuohtu inflatsioonile kujutab endast veel riigi vääringus nomineeritud laenude intressimäärade langemine euroala tasemele ning rahaloomeasutuste kohustusliku reservi nõuete vähenemine. Inflatsioonitempo aeglustumist oodatakse seoses liberaliseerimise jätkuva mõjuga näiteks telekommunikatsiooni- ja energiasektoris, palgatõusu vaoshoidmisega avalikus sektoris, tööjõu sissevooluga, mis võib pidurdada palkade tõusu, ning naftahindade soodsa arenguga. Täiendavalt võib inflatsioonitempo aeglustuda seoses välisnõudluse vähenemisega ning selle toimega välisurismile.

Küprose kohta ei ole praegu nõukogu otsust ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta. 2006. aastal oli Küprose eelarve puudujääk 1,5% SKPst, mis on kontrollväärtusest oluliselt madalam. 2007. aastaks prognoosib Euroopa Komisjon Küprose eelarvepuudujäägiks 1,4% SKPst. Valitsussektori võlakoormus vähenes 2006. aastal 65,3%ni SKPst ning peaks prognooside kohaselt vähenema 2007. aastal 61,5%ni, mis jääb 60%lisest kontrollväärtusest kõrgemale. Küpros peab oma eelarve konsolideerimist jätkama, kui ta soovib saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis sätestatud keskpikka eesmärki, mis on Küprose 2006. aasta detsembrikuu lähenemisprogrammis

määratletud kui tsükliliste mõjude suhtes korregeeritud ja ajutistest mõjudest puhastatud eelarvepuudujääk 0,5% SKPst. Muude eelarvepoliitikaga seotud tegurite osas ei ületanud eelarvepuudujäägi suhtarv 2006. aastal riiklike investeringute suhet SKPsse.

ELi majanduspoliitika komitee ja Euroopa Komisjoni värskeimate ettevaadete kohaselt suurenevad Küprose valitsussektori kulud seoses elanikkonna vananemisega märkimisväärselt, tõustes 11,8 protsendipunkti SKPst aastatel 2004–2050, mis on suurim tõus ELis. Selle koormusega toimetulekut hõlbustaks piisava tegutsemisruumi loomine riigi rahanduses juba enne demograafilise olukorra halvenemist.

Küprose nael on osalenud ERM2s alates 2. maist 2005, s.t ettenähtud kaheaastase vaatlusperioodi jooksul 2005. aasta maist 2007. aasta aprillini. Vääringu keskkursiks euro suhtes määrati 0,585274 naela euro kohta ehk sama kurss, millega Küpros sidus naela 1999. aasta alguses ühepoolset euroga, ning tavapäraseks kõikumisvahemikuks $\pm 15\%$. Otsus ERM2s osalemiseks põhines Küprose valitsuse mitmesugustel poliitilistel kohustustel. Pärast ERM2ga ühinemist on Küpros jätkanud oma vääringu ja euro stabiilse vahetuskursi poliitikat. Naela hind on püsinud keskkursi lähedal tavapärase kõikumisvahemiku plusspoollel ning ka kõikumine on olnud väga väike. Samal ajal vähenes Küprose lühiajaliste intressimäärade erinevus

kolme kuu EURIBORist vaatlusperioodi lõpus järk-järgult. Küprose naela reaalkurss – nii kahepoolne vahetuskurss euro suhtes kui ka efektiivne vahetuskurss – oli 2007. aasta märtsis 1996. aasta jaanuarist ja euro kasutuselevõttust 1999. aastal arvatud keskmiste väärtuste taseme lähedal. Muu välisarengu osas märgitakse, et Küprose maksebilansi kombineeritud jooksev- ja kapitalikonto on olnud peaaegu pidevas, ajuti suures puudujäägis. Viimastel aastatel on puudujääk suurenenud: kui 2003. aastal oli see 2,0% SKPst, siis 2006. aastal juba 5,9%, mis on peamiselt tingitud kaupade konto puudujäägi suurenemisest, samas kui teenuste konto ülejääk on jäänud peaaegu samaks. Puudujääki on suurel määral korvanud otseinvesteeringute netosissevool (osaliselt taasinvesteeringutena, mille hulka kuuluvad peamiselt mitteresidentide hoiused ja laenud. Kuna kapitali sissevool ületas aastatel 2004–2006 kombineeritud jooksev- ja kapitalikonto puudujääki, kasvasid sellel perioodil Küprose keskpanga reservid.

Vaatlusperioodil oli Küprose pikaajaliste intressimäärade keskmine 4,2%, mis on oluliselt madalam kui intressimäära kriteeriumi 6,4% line kontrollväärtus. Viimastel aastatel on Küprose pikaajaliste intressimäärade ja euroala riigivõlakirjade intressimäärade erinevus üldiselt vähenenud.

Küpros – lähenemise majanduslikud näitajad

(ilma vahetuskursi kriteeriumita)

	ÜTHI-inflatsioon ¹⁾	Pikaajaline intressimäär ²⁾	Valitsussektori eelarve ülejääk (+) / puudujääk (-) ³⁾	Valitsussektori koguvõlg ³⁾
2005	2,0	5,2	-2,3	69,2
2006	2,2	4,1	-1,5	65,3
2007	⁴⁾ 2,0	⁴⁾ 4,2	-1,4	61,5
Kontrollväärtus	^{4), 5)} 3,0	^{4), 5)} 6,4	-3,0	60,0

Allikad: EKP, Eurostat ja Euroopa Komisjon.

1) Aastane muutus (%).

2) Aasta keskmine (%).

3) Protsentides SKPst. Euroopa Komisjoni ettevaated 2007. aastaks.

4) Aprill 2006 – märts 2007.

5) Hinnastabiilsuse poolest parimate näitajatega riigid on Soome, Poola, Rootsi.

Ettevaatavalt on Küprose jaoks tähtis jätkata eelarve jätkusuutliku ja usaldusväärse konsolideerimisega, võttes struktuurseid meetmeid, ning parandada oma eelarvenäitajaid kõrget võlakooormust oluliselt vähendades. Eriti avalikus sektoris tuleks säilitada mõõdukas palgapoliitika, mis on kooskõlas tööviljakuse kasvuga, tööturutingimustega ning arengutega konkureerivates riikides. Jätkata tuleb struktuurireforme toote- ja tööturgudel. Näiteks tuleb üle vaadata palkade ja osa sotsiaaltoetuste (elukallidushüvitiste) indekseerimissüsteem, et vähendada inflatsiooniinertsist tulenevaid riske. Sellised struktuurireformid tugevdavad majanduse vastupanuvõimet šokkidele, kuid loovad ka parimad tingimused püsivaks majanduskasvuks ja tööhõive suurendamiseks. Lõpetuseks tuleb märkida, et Küprose võimaliku taasühendamise korral tekivad olenevalt saavutatavatest majanduslikest ja eelarvekokkulepetest tõenäoliselt täiendavad struktuuri- ja eelarveprobleemid.

Küprose keskpanga seaduse hiljutise muutmise tulemusel on Küprose keskpanga põhikiri kooskõlas asutamislepingu ja EKPSi põhikirja nõuetega osalemiseks majandus- ja rahaliidu kolmandas etapis.

3.2 MALTA

Vaatlusperioodil oli Malta 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioon 2,2%, mis on selgelt madalam kui asutamislepingus ettenähtud 3,0%line kontrollväärtus. Värskeimate andmete alusel oodatakse, et Malta 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioon langeb lähikuudel veelgi.

Ajas rohkem tagasi vaadates tuleb märkida, et Malta ÜTHI-inflatsioon on olnud suhteliselt stabiilne, kõikudes aastatel 1999–2006 peamiselt 2% ja 3% vahel. Selline pikaajaline stabiilsus on seotud mitme olulise poliitilise valikuga, eelkõige otsusega säilitada alates Malta iseseisvumisest 1964. aastal enamiku aja jooksul Malta liiri seotus valuutakorviga. Malta liir osaleb alates 2. maist 2005 ERM2s ning on selles ajast peale seotud euroga. Paaril viimasel aastal on riigi eelarvepoliitika hakanud rohkem

toetama hinnastabiilsuse saavutamist. Pärast 1990. aastate kiiret majanduskasvu on toodang alates 2001. aastast kasvanud kesiselt ning kahel aastal isegi vähenenud. See majandusstagnatsioon oli tingitud mitme välisnõrkuse kombinatsioonist, mis on osaliselt seotud tihenunud konkurentsiga Malta peamistel eksporditurgudel, ning sisemaistest teguritest, nagu näiteks tootmissektori restruktureerimise ajutine mõju. Hiljutisi arenguid vaadeldes hakkas Malta majanduskasv 2005. aastal järk-järgult kiirenema, jätkudes ka 2006. aastal, kuid nõudluse poolelt tulenev hinnasurve on jäänud piiratuks. 2006. aasta lõpus aeglustus ÜTHI-inflatsiooni aastane tempo märkimisväärselt ning jäi 2007. aasta alguses tagasihoidlikuks. Kui veel 2006. aasta keskpaigas oli ÜTHI-inflatsioon tõusnud ligi 3,5%ni, siis 2006. aasta kahel viimasel kuul langes see vähem kui 1%ni ning jõudis 2007. aasta märsis 0,5% tasemele. Inflatsioonitempo aeglustumine 2006. aasta lõpus tulenes peamiselt energiahindade varasema tõusu mõju hääbumisest, mis oli Malta inflatsiooni suhteliselt tugevalt mõjutanud.

Suurte rahvusvaheliste institutsioonide viimased inflatsiooniproгноosisid ennustavad Maltale 2007. aastal inflatsioonimääraks 1,4–2,4% ning 2008. aastal 2,1–2,3%. Väljavaadete kohaselt on inflatsiooni tõusuriskid peamiselt seotud energiahindade uue võimaliku tõusuga maailmaturul. Peale selle peab Malta tähelepanelikult jälgima laenuvõtu jätkuvalt kiiret kasvu, kuigi see ei ole nii kiire kui teistes, vähem arenenud finantsturgudega riikides. Ettevaadete järgse inflatsiooniga seotud langusriskid on seotud konkurentsi tihenemisega teatavatel tooteturgudel, nagu näiteks toidukaupade jaemüük ja liinilennundus, ning avaliku sektori reguleerivate ja haldusmenetluste jätkuva lihtsustamisega.

Malta kohta ei ole praegu nõukogu otsust ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta. 2006. aastal oli Malta eelarvepuudujääk 2,6% SKPst, s.t kontrollväärtusest madalam. Ajutiste eelarvepoliitiliste meetmete tulemusel vähenes Malta eelarvepuudujääk 2006. aastal 0,7% võrra SKPst. Ilma nende meetmeteta oleks

Malta eelarvepuudujääk 2006. aastal moodustanud 3,3% SKPst. 2007. aastaks prognoosib Euroopa Komisjon Malta eelarvepuudujäägi vähenemist 2,1%ni SKPst. Valitsussektori võlg vähenes 2006. aastal 66,5%ni SKPst ning peaks prognoosi kohaselt vähenema 2007. aastal 65,9%ni, mis jääb seega 60%lisest kontrollväärtusest kõrgemale. Malta peab oma eelarve konsolideerimist jätkama, kui ta soovib saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis sätestatud keskpikka eesmärki, mis on Malta 2006. aasta detsembrikuu lähenemisprogrammis määratletud kui tsükliliste mõjude suhtes korrigeeritud ja ajutistest mõjudest puhastatud tasakaalus eelarve. Muude eelarvepoliitiliste tegurite osas ei ületanud eelarvepuudujäägi suhtarv 2006. aastal riiklike investeeringute suhet SKPsse.

ELi majanduspoliitika komitee ja Euroopa Komisjoni värskeimate ettevaadete kohaselt kasvab kuni 2020. aastani Malta kulude ja SKP suhtarv seoses rahvastiku vananemisega 2,2 protsendipunkti. Pärast seda, kuni 2050. aastani, peaks see suhtarv kasvama 0,3 protsendipunkti. Kuigi nendes ettevaadetes ei arvestata Malta esindajatekoja poolt 2006. aasta detsembris heaks kiidetud riikliku pensionisüsteemi reformi, näitab Euroopa Komisjoni esialgne hinnang, et Malta väljavaated oma rahanduse jätkusuutlikkuse paranemisele pikas perspektiivis ei ole reformi tulemusel paranenud. Rahvastiku vananemisest eelarvele tuleva koormusega toimetulekut hõlbustaks piisava tegutsemisruumi loomine riigi rahanduses juba enne demograafilise olukorra halvenemist.

Malta liir on osalenud ERM2s alates 2. maist 2005, s.t ettenähtud kaheaastase vaatlusperioodi jooksul 2005. aasta maist 2007. aasta aprillini. Vääringu keskkursiks euro suhtes määrati 0,429300 liiri euro kohta ehk sama, mis oli liiri turukurss mehhanismiga ühinemise ajal, ning tavapäraseks kõikumisvahemikuks $\pm 15\%$. Ühinemisel loobuti varasemast valuutakorvi süsteemist, kuhu kuulusid euro, naelsterling ja USA dollar, ning liir seoti euroga. Otsus ERM2s osalemiseks põhines Malta valitsuse mitmesu-

gustel poliitilistel kohustustel. Nagu alguses välja kuulutati, on Malta pärast ERM2ga ühinemist säilitanud liiri vahetuskursi euro keskkursi tasemel. Malta lühiajaliste intressimäärade ja kolme kuu EURIBORi vahe vähenes 2006. aastal ning püsis kolme kuu jooksul kuni 2007. aasta märtsini 0,2 protsendipunkti juures. Malta liiri reaalkurss – nii kahepoolne vahetuskurss euro suhtes kui ka efektiivne vahetuskurss – püsis 2007. aasta märtsis alates 1996. aasta jaanuarist ja euro kasutuselevõtust 1999. aastal arvutatud keskmiste väärtuste taseme lähedal. Muu välisarengu osas märgitakse, et Malta on alates 1997. aastast registreerinud maksebilansi kombineeritud jooksev- ja kapitalikonto puudujäägi, mis on ajuti olnud suur. Aastatel 2004 ja 2005 oli see 4,9% SKPst, kuid vähenes 2006. aastal 3,3%ni. Alates 2003. aastast on otseinvesteeringute vood seda puudujääki küllaga tasakaalustanud ning kapitali sissevoolu muude investeeringutena on suuresti tasakaalustanud portfelliinvesteeringute suur netoväljavool. Malta keskpanga reservid kasvasid nii 2005. kui ka 2006. aastal.

Vaatlusperioodil oli Malta pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 4,3%, mis on oluliselt madalam kui intressimäära kriteeriumi 6,4%line kontrollväärtus. Viimastel aastatel on Malta pikaajaliste intressimäärade ja euroala riigivõlakirjade intressimäärade erinevus üldiselt vähenenud.

Ettevaatavalt on Malta jaoks tähtis jätkata eelarve jätkusuutliku ja usaldusväärse konsolideerimisega ning parandada oma eelarvenäitajaid suurt võlakoormust oluliselt vähendades. Nii avalikus kui ka erasektoris tuleks säilitada mõõdukas palgapoliitika, mis on kooskõlas tööviljakuse kasvuga, tööturutingimustega ning arengutega konkureerivates riikides. Tähelepanu tuleb pöörata ka majanduskasvu ja töökohtade loomist takistavate struktuuriprobleemide lahendamisele, nimelt edendades tööturul osalemist. Selleks on oluline tugevdada konkurentsi tooteturgudel ning parandada tööturu toimimist. Need meetmed aitavad ühtlasi suurendada turgude paindlikkust ning tugevdada riigi või konkreetsete tööstusharude vastupanuvõi-

Malta – lähenemise majanduslikud näitajad

(ilma vahetuskursi kriteeriumita)

	ÜTHI- inflatsioon ¹⁾	Pikaajaline intressimäär ²⁾	Valitsussektori eelarve ülejääk (+) / puudujääk (-) ³⁾	Valitsussektori koguvõlg ³⁾
2005	2,5	4,6	-3,1	72,4
2006	2,6	4,3	-2,6	66,5
2007	⁴⁾ 2,0	⁴⁾ 4,3	-2,1	65,9
Kontrollväärtus	^{4), 5)} 3,0	^{4), 5)} 6,4	-3,0	60,0

Allikad: EKP, Eurostat ja Euroopa Komisjon.

1) Aastane muutus (%).

2) Aasta keskmine (%).

3) Protsentides SKPst. Euroopa Komisjoni ettevaated 2007. aastaks.

4) Aprill 2006 – märts 2007.

5) Hinnastabiilsuse poolest parimate näitajatega riigid on Soome, Poola, Rootsi.

met šokkidele. Šokitaluvus on seda olulisem, et Malta majandus on suhteliselt spetsialiseerunud. Kõnealuste meetmete abil on võimalik saavutada hinnastabiilsust toetav keskkond ning edendada konkurentsi ja tööhõive kasvu.

Malta keskpanga seaduse hiljutise muutmise tulemusel on Malta keskpanga põhikirja kooskõlas asutamislepingu ja EKPSi põhikirja nõuetega osalemiseks majandus- ja rahaliidu kolmandas etapis.

SÕNASTIK

SÕNASTIK

Ajutise mõjuga meetmed: kõik mittetsüklilised mõjud eelarvepositsioonidele, mis a) ainult teatud ajal (ühekordne mõju) vähendavad/suurendavad **valitsussektori** eelarvepuudujääki või koguvõlga (vt ka **valitsussektori võlakoormus** ja **valitsussektori eelarve puudujääk** SKP suhtes) või b) teatud ajal parandavad/halvendavad eelarveolukorda tulevase eelarveolukorra arvelt või selle kasuks (n-ö pöördmõju).

ECOFINI nõukogu: vt **Euroopa Liidu Nõukogu**.

Eelarvepositsiooniväline võlamuutus: **valitsussektori** eelarvetasakaalu (üle- või puudujäägi) ning riigivõla muutuse vahe. Sellist võlamuutust võivad muu hulgas tingida muutused riigi omandis olevates finantsvarades, ümberhindlused või statistilised kohandused.

Eelarvetasakaalu tsükliline komponent: väljendab **toodangu lõhe** mõju eelarvetasakaalule, nagu seda on hinnanud **Euroopa Komisjon**.

Efektiivne vahetuskurss (nominaalne/reaalne): nominaalne efektiivne vahetuskurss on riigi vääringu ja tema kaubanduspartnerite vääringute kahepoolsete vahetuskursside kaalutud keskmine. Keskmise kaalumisel kasutatavad andmed kajastavad iga partnerriigi osa vastava riigi välis-kaubanduses ning arvestavad konkurentsi kolmandatel turgudel. Reaalne efektiivne vahetuskurss on nominaalne efektiivne vahetuskurss, mis on defleeritud välis- ja sisemaiste hindade suhte kaalutud keskmisega.

EKP juhatus: üks **EKP** otsustusorganitest. EKP juhatusse kuuluvad EKP president ja asepresident ning veel neli liiget, kes nimetatakse ametisse euro kasutusele võtnud riikide riigipeade ja valitsusjuhtide ühisel kokkuleppel.

EKP nõukogu: **EKP** kõrgeim otsustusorgan. EKP nõukogusse kuuluvad kõik **EKP juhatuse** liikmed ning euro kasutusele võtnud liikmesriikide keskpankade presidendid.

EKP üldnõukogu: üks **EKP** otsustusorganitest. EKP üldnõukogusse kuuluvad EKP president ja asepresident ning kõigi **Euroopa Keskpankade Süsteemi** liikmesriikide keskpankade presidendid.

ERM2 (vahetuskursimehhanism 2): süsteem, mis on raamistikuks vahetuskursipoliitilisele koostööle **euroala** riikide ning nende ELi liikmesriikide vahel, kes ei ole eurot kasutusele võtnud. Tegemist on mitmepoolse kokkuleppega, mille kohaselt on ette nähtud fikseeritud, kuid korrigeeritavad **keskkursid** ning standardne kõikumisvahemik $\pm 15\%$. Otsuseid keskkursside ja vajadusel ka kõikumisvahemike vähendamise kohta teevad asjaomased ELi liikmesriigid, euroala riigid, **EKP** ja teised mehhanismis osalevad ELi liikmesriigid vastastikusel kokkuleppel. Kõigil ERM2 osalistel, kaasa arvatud EKP-l, on õigus algatada keskkursside muutmiseks konfidentsiaalne menetlus (vt ka **reguleerimine**).

ERM2 kõikumispiirid: ülem- ja alampiir, mille vahel tohib **ERM2s** osalevate riikide vääringu vahetuskurss euro suhtes kõikuda.

Esmane bilanss: **valitsussektori** võetud või antud netolaenud ilma valitsuse konsolideeritud võlakohustustelt makstavate intressideta.

Euroala: Euroopa Liidu liikmesriigid, kus vastavalt **EÜ asutamislepingule** on ühisrahana kasutusele võetud euro ning kus **EKP nõukogu** vastutusel kujundatakse ühtset rahapoliitikat. Praegu on euroala liikmesriigid Belgia, Saksamaa, Iirimaa, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Itaalia, Luksemburg, Madalmaad, Austria, Portugal, Sloveenia ja Soome.

Eurogrupp: ECOFINi nõukogu nende liikmete mitteametlik koosseis, kes esindavad **euroala** riike. Rühm tuleb kokku regulaarselt (tavaliselt enne ECOFINi nõukogu kohtumisi), et arutada küsimusi, mis on seotud euroala riikide ühiste kohustustega ühisraha suhtes. Rühma koosolekutele kutsutakse korrapäraselt **Euroopa Komisjoni** ja **EKPd**.

Euroopa Keskpank (EKP): EKP on **eurosüsteemi** ja **Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPSi)** tuum. **EÜ asutamislepingu** (artikli 107 lõike 2) kohaselt on ta iseseisev juriidiline isik. Ta tagab kooskõlas **EKPSi põhikirjaga** eurosüsteemile ja EKPSile antud ülesannete täitmise kas iseenda või liikmesriikide keskpankade tegevuse kaudu. Euroopa Keskpangal on kolm otsuseid tegevat organit: **nõukogu**, **juhatuse** ning **üldnõukogu**.

Euroopa Keskpankade Süsteem (EKPS): Euroopa Liidu keskpangandussüsteem. Sellesse kuuluvad **EKP** ja ELi kõigi 27 liikmesriigi keskpangad, s.t see hõlmab lisaks **eurosüsteemi** liikmetele ka nende liikmesriikide keskpankasid, kes ei ole veel eurot kasutusele võtnud. EKPSi otsuseid teevad kolm organit: **EKP nõukogu**, **EKP juhatuse** ning **EKP üldnõukogu**.

Euroopa Komisjon: EÜ asutamislepingu sätete kohaldamist tagav Euroopa Liidu institutsioon. Komisjon kujundab ühenduse poliitikat, teeb ettepanekuid ühenduse õigusaktide vastuvõtmiseks ning kasutab piiritletud valdkondades oma volitusi. Majanduspoliitika valdkonnas koostab komisjon majanduskasvu ja töökohtade loomise kompleksseid suuniseid, mis sisaldavad majanduspoliitika põhijooni ning tööhõivesuuniseid. Ta esitab **Euroopa Liidu Nõukogule** aruandeid majanduse arengu ja majanduspoliitika kohta, jälgib mitmepoolses järelevalves osalemise kaudu riikide rahandust ning esitab selle kohta Euroopa Liidu Nõukogule aruandeid.

Euroopa Liidu Nõukogu: Euroopa Liidu institutsioon, mis koosneb liikmesriikide valitsuste esindajatest, tavaliselt arutusel oleva valdkonna eest vastutavatest ministritest. Majandus- ja rahandusministritest koosnevat Euroopa Liidu Nõukogu nimetatakse sageli ka **ECOFINI nõukoguks**. Peale selle tuleb Euroopa Liidu Nõukogu eriti tähtsate otsuste tegemiseks kokku riigipeade ja valitsusjuhtide tasandil. Nõukogu ei tohi segi ajada **Euroopa Ülemkoguga**.

Euroopa Parlament: Euroopa Liidu institutsioon, koosneb 785st liikmesriikide kodanike esindajast (2007. aasta jaanuari seis). Euroopa Parlament osaleb Euroopa Liidu õigusloomes, kuigi tema õigused on sõltuvalt seadusandlikust menetlusest erinevad. Rahapoliitika ja **EKPSiga** seotud küsimustes on Euroopa Parlamendil peamiselt nõuandev pädevus. **EÜ asutamislepingus** on aga ette nähtud teatavad menetlused, mis on seotud **EKP** demokraatliku aruandekohustusega Euroopa Parlamendi ees (EKP aastaaruande tutvustamine, kaasa arvatud rahapoliitilises ülddebatis osalemine, ning ütluste andmine pädevate parlamendikomisjonide ees).

Euroopa Rahainstituut (ERI): majandus- ja rahaliidu teise etapi alguses 1. jaanuaril 1994 loodud ajutine institutsioon. ERI kaks peamist ülesannet oli tugevdada keskpankade koostööd ja rahapoliitika koordineerimist ning teha ettevalmistusi **Euroopa Keskpankade Süsteemi** loomiseks, ühtse rahapoliitika elluviimiseks ning ühisraha kasutuselevõtuks kolmandas etapis. ERI likvideeriti pärast **EKP** rajamist 1. juunil 1998.

Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteem (ESA 95): ulatuslik ja integreeritud makromajanduslik arvepidamissüsteem, mis põhineb rahvusvaheliselt tunnustatud statistilistel mõistemääratlustel, klassifikaatoritel ja arvepidamisreeglitel ning mille eesmärk on anda ELi liikmesriikide majanduse ühtlustatud kvantitatiivne kirjeldus. ESA 95 on Euroopa Ühenduse versioon maailmas kasutatavast rahvamajanduse arvepidamise süsteemist SNA 93.

Eurostat: Euroopa ühenduste statistikaamet. Eurostat on **Euroopa Komisjoni** asutus ja vastutab ühenduse statistika koostamise eest.

Eurosüsteem: euroala keskpangandussüsteem. Eurosüsteemi kuuluvad **EKP** ja nende liikmesriikide keskpangad, kes on euro kasutusele võtnud (vt ka **euroala**). Eurosüsteemi juhivad **EKP nõukogu** ja **EKP juhatus**.

Euroopa Ülemkogu: määrab kindlaks ELi arengusuunad ja selle poliitika põhijooned. Ülemkogus kohtuvad liikmesriikide riigipead ja valitsusjuhid ning **Euroopa Komisjoni** president (vt ka **Euroopa Liidu Nõukogu**). Euroopa Ülemkogul ei ole seadusandlikku pädevust.

EÜ asutamisleping: Euroopa Ühenduse asutamisleping (Rooma leping). EÜ asutamislepingut on mitu korda muudetud, eelkõige aga Euroopa Liidu lepinguga (Maastrichti leping), millega pandi alus **majandus- ja rahaliidule** ning mis sisaldab **EKPSi põhikirja**.

Investeeringud: **Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemis ESA 95** määratletud kapitali kogumahutus põhivarasse.

Jooksevülekanded: riigi ülekanded ettevõtetele, kodumajapidamistele ja välismaailmale, välismaailmalt laekunud netoülekanded, mis ei ole seotud kapitalikulutustega. Jooksevülekannete hulka kuuluvad tootmis- ja impordisubsiidiumid, sotsiaaltoetused ja ülekanded Euroopa Liidu institutsioonidele.

Keskkurss: **ERM2s** osaleva riigi vääringu euro vahetuskurss, mille suhtes määratletakse **ERM2 kõikumisvahemikud**.

Keskvalitsus: **1995. aasta Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemi (ESA 95)** määratlusele vastav valitsus, välja arvatud piirkondlikud valitsused ja kohalikud omavalitsused (vt ka **valitsussektor**). Keskvalitsus hõlmab kõigi riigiasutuste haldusosakondi ja muid keskasutusi, kelle pädevusalas on kogu majanduspiirkond, välja arvatud sotsiaalkindlustusfondide haldamine.

Kogumispensionisüsteemid ja jooksvatest tuludest finantseeritavad pensionisüsteemid: kogumispensionisüsteemis kaetakse pensionikohustusi lahus ja märgistatud varaga. Selle hulgast olenevalt võib kogumispensionisüsteem olla täpselt või üle-/alarahastatud. Jooksvatest tuludest finantseeritavaid süsteeme rahastatakse tulevaste pensionäride jooksvatest sissemaksetest ja/või muust jooksvast laekuvast tulust, nagu näiteks maksud või ülekanded, ning nende vara võib olla suur (näiteks likviidsuse jaoks või puhverfondidena).

Kontrollväärtus: ülemäärase eelarvepuudujäägi protokollis on fikseeritud kindlad kontrollväärtused **valitsussektori eelarve puudujäägile** SKP suhtes (3%) ja **valitsussektori võlakoormusele** (60% SKPst). **EÜ asutamislepingu** artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriume käsitlevas

protokollis on ette nähtud hindade ja pikaajaliste intressimäärade lähenemise hindamisel kasutatavate kontrollväärtuste arvutamise meetodika.

Lähenemiskriteeriumid: EÜ asutamislepingu artikli 121 lõikes 1 sätestatud (ja artiklis 121 nimetatud lähenemiskriteeriume käsitlevas protokollis täpsustatud) kriteeriumid, mille iga Euroopa Liidu liikmesriik peab enne euro kasutuselevõttu täitma. Need on seotud hinnastabiilsusega, riigi rahandusega, vahetuskurssidega ning pikaajaliste intressimääradega. **Euroopa Komisjon** ja **EKP** koostavad artikli 121 lõike 1 kohaselt nende kriteeriumide täitmise kohta aruandeid, milles hinnatakse kriteeriumide täitmise alusel seda, kas liikmesriik on saavutanud jätkusuutlikus lähenemises kõrge taseme.

Lähenemisprogramm: riigi keskpika tähtajaga plaanid ja lähtekohad majanduse põhinäitajate arendamise kohta **EÜ asutamislepingus** osutatud **kontrollväärtuste** saavutamiseks. Tähtsal kohal on ka eelarvetasakaalu konsolideerimiseks võetavad meetmed ning nende aluseks olevad majandusstsenaariumid. Lähenemisprogrammid hõlmavad tavaliselt kolme kuni nelja aastat, kuid selle aja jooksul ajakohastatakse neid korrapäraselt. Lähenemisprogrammid vaatab läbi **Euroopa Komisjon** ning majandus- ja rahanduskomitee, kelle aruannete põhjal annab **ECOFINi nõukogu** neile hinnangu. Pärast seda, kui on alanud **majandus- ja rahaliidu** III etapp, jätkavad ELi liikmesriigid, kelle suhtes on kehtestatud erand, lähenemisprogrammide esitamist. **Euroala** liikmesriigid hakkavad kooskõlas **stabiilsuse ja majanduskasvu paktiga** igal aastal esitama stabiilsusprogramme.

Majandus- ja rahaliit (EMU): EÜ asutamisleping näeb ELi majandus- ja rahaliidu loomist kolmes etapis. Esimene etapp kestis 1990. aasta juulist 31. detsembrini 1993. Selle jooksul kõrvaldati kõik Euroopa Liidu siseturutõkked kapitali vabale liikumisele. Teine etapp algas 1. jaanuaril 1994. Sellega nähti muu hulgas ette **Euroopa Rahainstituudi (ERI)** asutamine, keelati avaliku sektori rahastamine keskpankade poolt ja avalikule sektorile rahandusasutustes kuuluvad eesõigused ning sätestati ülemäärase riigieelarve puudujäägi vältimine. Kolmas etapp algas 1. jaanuaril 1999 rahapoliitilise pädevuse üleandmisega **EKP-le** ja euro kasutuselevõtuga. EMU asutamisprotsess lõppes euro sularahale üleminekuga 1. jaanuaril 2002.

Majanduskasvu ja intressimäärade vahe: nominaalse SKP aastase muutuse ning riigivõla jäägi keskmise nominaalse intressimäära („efektiivse” intressimäära) vahe. Tegemist on ühega nendest näitajatest, mis väljendavad muutusi riigi **võlakoormuses**.

Mittetsüklilised mõjud: riigieelarve tasakaalule avalduvad mõjud, mis ei tulene tsüklilistest kõikumistest (vt **eelarvetasakaalu tsükliline komponent**). Mittetsüklilised mõjud võivad tuleneda kas struktuurilistest, s.t alatistest muutustest eelarvepoliitikas või **ajutise mõjuga meetmetest**.

Netokapitalikulutused: riigi netokulutused kapitalile (s.t kapitali kogumahutused põhivarasse koos maa ja immateriaalse põhivara netohangetega ning varude muutustega) ning sissemakstud kapitali netoülekanded (s.t investeeringud koos **valitsussektori** tasuta ülekannetega teiste sektorite poolt põhivarasse tehtud konkreetsete mahutuste finantseerimiseks, millest on maha arvatud valitsussektorile laekunud kapitalimaksud ja muud kapitaliülekanded).

Otse- ja portfelliinvesteeringute koondbilanss: otseinvesteeringute ja portfelliinvesteeringute bilansside summa maksebilansi finantskontol. Otseinvesteering on piiriülene investeering, mille eesmärk on omandada teise riigi residendiks loetavas ettevõttes püsiv osalus (omandiõiguste

teostamiseks omandatakse tavaliselt vähemalt 10% lihtaktsiastest või hääleõigusest). See hõlmab aktsia- või osakapitali, taasinvesteeritud tulu ja muud ettevõtetevaheliste tehingutega seotud kapitali. Portfelliinvesteeringute hulka kuuluvad omandiväärtpaberid (kui tegemist ei ole otseinvesteeringutega), võlakirjad ning rahaturuinstrumendid.

Põhikiri: protokoll **Euroopa Keskpankade Süsteemi** ja **Euroopa Keskpanga** põhikirja kohta, mis on lisatud **EÜ asutamislepingule** ning mida on muudetud Amsterdami lepinguga, Nice'i lepinguga, nõukogu otsusega 2003/223/EÜ ja aktiga Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta, ning aktiga Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta.

Rahvusvaheline investeerimispositsioon: riigi poolt välismaailma suhtes täitmata netofinantsnõuete (või -kohustuste) jääk ja koosseis. Rahvusvahelist netoinvesteerimispositsiooni nimetatakse ka netovälisvarade positsiooniks.

Reguleerimine: **ERM2s** osaleva vääringu **keskkursi** muutmine.

Sekkumine kõikumispiiride ületamise korral: riigi keskpanga kohustus sekkuda, kui riigi vääringu vahetuskurs euro suhtes ületab **ERM2 kõikumisvahemiku** ülemist või alumist piiri.

Sekkumine kõikumisvahemiku piires: keskpanga sekkumine riigi vääringu vahetuskursi mõjutamiseks **ERM2 kõikumisvahemiku** piires.

Stabiilsuse ja majanduskasvu pakt: valitsussektori rahanduse usaldusväärsuse tagamise vahendiks mõeldud õigusakt **majandus- ja rahaliidu** kolmandas etapis, et tugevdada hinnastabiilsust säilitavaid ning töökohtade loomist soodustavat tugevat ja jätkusuutlikku majanduskasvu kindlustavaid tingimusi. Selleks näeb pakt ette, et liikmesriigid peavad määratlema keskpikad eelarveesmärgid. Samuti sisaldab see **ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse** üksikasjalikku korda. Pakt koosneb Amsterdami Euroopa Ülemkogu 17. juuni 1997. aasta resolutsioonist stabiilsuse ja majanduskasvu pakti kohta ning kahest nõukogu määrusest. Need on a) nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1466/97 eelarveseisundi järelevalve ning majanduspoliitika järelevalve ja kooskõlastamise tõhustamise kohta (muudetud 27. juuni 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 1055/2005), ning b) nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrus nr (EÜ) 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta (muudetud 27. juuni 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 1056/2005).

Tingimuslikud kohustused: riigi kohustused, mis tekivad üksnes teatud sündmuste korral, näiteks riigi tagatised.

Toodangu lõhe: tegeliku toodangu ja tootmispotentsiaali vahe väljendatuna tootmispotentsiaali suhtarvuna. Tootmispotentsiaal arvutatakse majanduskasvu suundumuse põhjal. Kui toodangu lõhe on positiivne, ületab tegelik toodang tootmise arengu- või tootmispotentsiaali taset ning viitab võimalike inflatsioonisurvevete tekkele. Kui toodangu lõhe on negatiivne, jääb tegelik toodang tootmise arengu- või tootmispotentsiaali tasemele alla ning viitab võimalike inflatsioonisurvevete puudumisele.

Vaatlusperiood: EÜ asutamislepingu artiklis 121 ja lähenemiskriteeriumide protokollis määratletud aeg lähenemisel tehtud edusammude hindamiseks.

Vahetuskursi volatiilsus: vahetuskursi muutumise näitaja, mis tavaliselt arvutatakse kursi protsentuaalsete päevamuutuste aastase standardhälbe põhjal.

Valitsussektor: Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemis ESA 95 määratletud sektor, kuhu kuuluvad residentidest isikud, kes tegelevad peamiselt individuaalseks ja kollektiivseks tarbimiseks mõeldud turuväliste kaupade ja teenuste tootmise ja osutamisega ja/või riigi tulu ja hüvede ümberjaotamisega. Sektor hõlmab muu hulgas keskvalitsust, piirkondlikke ja kohalikke omavalitsusi ning sotsiaalkindlustusfonde. Valitsussektorisse ei kuulu avaliku sektori osalusega äriettevõtted, näiteks riigiettevõtted.

Valitsussektori eelarve puudujääk: riigi netolaenu; vastab **valitsussektori** tulude ja kulude vahele. Väljendatakse valitsussektori eelarve puudujäägina SKP suhtes jooksvate turuhindade juures. See on üks **EÜ asutamislepingu** artikli 104 lõikes 2 sätestatud eelarvedistsipliini kriteeriumidest, mille abil määratakse kindlaks ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu. Nimetatakse ka eelarvetasakaaluks (üle- või puudujäägiks).

Valitsussektori võlakoormus: valitsussektori eri osade kogu konsolideeritud nominaalvõla jääk aasta lõpus. Valitsussektori võlakoormust väljendatakse valitsussektori võla suhtena SKPsse jooksvate turuhindade juures. See on üks **EÜ asutamislepingu** artikli 104 lõikes 2 sätestatud eelarvedistsipliini kriteeriumidest, mille abil määratakse kindlaks ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu.

Vanadussõltuvusmäär: 65-aastaste ja vanemate hulk 15- kuni 64-aastaste suhtes.

Õiguslik lähenemine: Euroopa Liidu liikmesriikide õigusaktide kohandamine **EÜ asutamislepinguga** ja **põhikirjaga** selleks, et a) lõimida liikmesriikide keskpangad **Euroopa Keskpankade Süsteemi** ning b) võtta kasutusele euro ja muuta liikmesriikide keskpangad **eurosüsteemi** lahutamatuks osaks.

Ühenduse õigustik: kõikidele Euroopa Liidu liikmesriikidele siduvad ühenduse õigusaktid, kaasa arvatud nende Euroopa Kohtu poolsed tõlgendused.

Ühtlustatud pikaajalised intressimäärad: EÜ asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriume käsitleva protokollis artiklis 4 on sätestatud, et intressimäärade lähenemist mõndatakse pikatähtajaliste riigi võlakirjade või nendega võrreldavate väärtpaberite alusel, võttes arvesse määratluste erinevust riigiti. Selle sätte täitmiseks on **EKP** teinud ära teoreetilise töö pikaajaliste intressimäärade statistika ühtlustamiseks ning kogub koostöös **Euroopa Komisjoniga (Eurostatiga)** ja selle nimel regulaarselt liikmesriikide keskpankadelt andmeid. Täielikult ühtlustatud andmeid kasutatakse käesolevas aruandes lähenemise hindamiseks.

Ühtlustatud tarbijahinnaindeks (ÜTHI): tarbijahindade mõõtühik, mille koostab **Eurostat** ja mis ühtlustatakse kõigi ELi liikmesriikide jaoks. Riiklikult reguleeritud hinnad on sellised hinnad, mida valitsus otseselt kehtestab (näiteks riigilõivud teenuste eest) või mida valitsus oluliselt mõjutab (näiteks hinnad, millel peab olema valitsuse või järelevalveasutuse nõusolek).

Ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus: EÜ asutamislepingu artiklis 104 sätestatud ja ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse protokollis täpsustatud säte nõuab ELi liikmesriikidelt eelarvedistsipliini säilitamist, määratleb ülemäärase eelarvepuudujäägina käsitletava eelarveseisundi kriteeriumid ning reguleerib meetmeid juhaks, kui täheldatakse, et eelarvetasakaalu või valitsussektori võla nõudeid ei ole täidetud. Seda sätet täiendab Euroopa Liidu Nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta (muudetud nõukogu 27. juuni 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 1056/2005), mis on **stabiilsuse ja majanduskasvu pakti** üks osa.

ISSN 1725939-8

9 771725 939005